

Határozatok Tára

JEAN RICHARD DE LA TOUR
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2023. április 20.¹

C-621/21. sz. ügy

WS

kontra

**Intervyuirasht organ na Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet;
a Predstavitelstvo na Varhovnia komisar na Organizatsiyata na obedinenite natsii za
bezhantsite v Bulgaria
részvételével**

(az Administrativen sad Sofia-grad [szófia-i közigazgatási bíróság, Bulgária] által benyújtott
előzetes döntéshozatali kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – A szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség –
2011/95/EU irányelv – A nemzetközi védelem megadására és az ilyen védelem tartalmára
vonatkozó szabályok – Harmadik ország állampolgára, akit a származási országába való
visszatéréskor az a veszély fenyeget, hogy az államtól független szereplők által a becsület nevében
elkövetett bűncselekmény, kényszerházasság vagy családon belüli erőszak áldozatává válik –
A menekültként való elismerés feltételei – A 9. cikk (3) bekezdése – Az üldöztetés oka és a
származási ország védelmének hiánya közötti ok-okozati összefüggés megállapítása – A 10. cikk
(1) bekezdésének d) pontja – Valamely »meghatározott társadalmi csoporthoz« való tartozás
megállapítása a kérelmező neve alapján – A kiegészítő védelem megadásának feltételei – A
»súlyos sérelem« fogalma – A nőkkel szembeni erőszak és a családon belüli erőszak elleni
küzdelemről és azok megelőzéséről szóló egyezmény (Isztambuli Egyezmény)»

I. Bevezetés

1. A nők ellen családon belül elkövetett erőszakos cselekmények kérdése társadalmunkban
komoly aggodalomra ad okot, miután a hatóságok sokáig alábecsülték az ilyen cselekmények
súlyosságát és következményeit. A nyilvánosság elítéli a nőkkel szemben családi körben elkövetett
gyilkosságokat, amelyeket a köznyelvben ma már „feminicídiumnak” (nőgyilkosságoknak)
neveznek. A hatóságok felismerték, hogy fokozottabban kell védeniük a családjuk körében
erőszak áldozatául esett nőket, és szigorúbban kell fellépniük az ilyen bűncselekmények
elkövetőivel szemben. Ezt a védelmet, amelyet egy adott államon belül kell biztosítani, meg kell-e
adni azoknak a nőknek is, akik elmenekültek az országukból, és nem tudnak, vagy nem akarnak
oda visszatérni, mert félnek a családi körben elkövetett erőszaktól? Konkrétabban, jogosultak-e

¹ Eredeti nyelv: francia.

az ilyen helyzetben lévő nők arra, hogy a 2011/95/EU irányelv² 2. cikkének e) pontja értelmében menekült jogállást kapjanak? Amennyiben nem kapják meg e jogállást, a harmadik országbeli állampolgárral szemben szűk családi körben elkövetett nemi alapú erőszak milyen mértékben indokolhatja az említett irányelv 2. cikkének g) pontja szerinti kiegészítő védelem megadását?

2. A Bíróság előtt folyamatban lévő ügyben az Administrativen sad Sofia-gradnak (szófia-i közigazgatási bíróság, Bulgária) kételyei merültek fel azzal kapcsolatban, hogy egy kurd származású török állampolgár részére meg lehet-e adni a nemzetközi védelmet egyrészt azon erőszakos cselekmények jellegére tekintettel, amelyeknek a származási országába való visszatérése esetén ki lenne téve, és adott esetben milyen típusúnak kell lennie-e védelemnek. Ezek a cselekmények családon belüli erőszakból, vagy akár becsület nevében elkövetett bűncselekményből, esetleg kényszerházasságból is állhatnak. Másrészt figyelembe kell venni azokat a körülményeket is, amelyek között az említett cselekményeket elkövetik, azaz azt, hogy az elkövetők az államtól független szereplők³.

3. Ez a kérdés azon személyek – az egyébként a jelen ügyben benyújtott észrevételekben is kifejtett – aggályait is tükrözi, akik úgy vélik, hogy a menekült jogállás nem adható meg a családon belüli erőszak áldozataul esett valamennyi nőnek, mivel ez minden államban közös probléma, másrészt pedig azon személyekét, akik viszont sajnálják, hogy a kiegészítő védelem e nők számára csupán a „más védelem hiányában” biztosított védelem, ami a nemi alapú üldöztetés okainak – beleértve a szexuális irányultságon és a nemi identitáson alapuló okokat is – el nem ismeréséhez vezet.

4. Az État belge (Tartózkodási jog családon belüli erőszak esetén) ügyre vonatkozó indítványában⁴ Szpunar főtanácsnok hangsúlyozta, hogy nem szabad alábecsülni a családon belüli erőszakkal kapcsolatos probléma súlyának és a bűncselekmények áldozatainak, különösen a családon belüli erőszak áldozatainak védelmére vonatkozó uniós szabályozás közelmúltbeli alakulásának jogi, politikai és társadalmi jelentőségét⁵. Ugyanakkor ezzel szinte egyidejűleg Hogan főtanácsnok az 1/19. sz. (Isztambuli Egyezmény) véleményre vonatkozó indítványában⁶ kifejtette, hogy „[a] dolgok jelenlegi állása szerint az uniós jog általánosságban nem írja elő a nőkkel szembeni erőszaknak az üldözés egy formájaként történő figyelembevételére irányuló kötelezettséget, amely menekült jogállást eredményezhet”⁷.

5. A kérdés most más szemszögből merül fel, mivel egy egyedi helyzet keretében jelenik meg.

² A harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról szóló, 2011. december 13-i európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2011. L 337., 9. o.; helyesbítések: HL 2017. L 167., 58. o.; HL 2019. L 19., 20. o.).

³ Az alapügy tényállására tekintettel a jelen indítvány a nők elleni családon belüli erőszak kérdésével foglalkozik. Mindenesetre emlékeztetni kell arra, hogy – amint azt az Emberi Jogok Európai Bírósága az Opuz kontra Törökország ügyben 2009. június 9-én hozott, alapvető jelentőségű ítéletében (EC:ECHR:2009:0609JUD003340102, 132. §) megállapította – a családon belüli erőszak nem kizárólag a nőket érinti. A családon belüli erőszakot férfiakkal szemben is el lehet követni, csakúgy, mint a gyermekekkel szemben, akik gyakran közvetlenül vagy közvetve áldozatai az ilyen erőszaknak.

⁴ C-930/19, EU:C:2021:225.

⁵ Ezen indítvány 94. és azt követő pontjai.

⁶ EU:C:2021:198. A nőkkel szembeni erőszak és a kapcsolati [helyesen: családon belüli] erőszak elleni küzdelemről és azok megelőzéséről szóló egyezmény (a továbbiakban: Isztambuli Egyezményt, amelyet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2011. április 7-én fogadott el és amely 2014. augusztus 1-jén lépett hatályba (*Série des traités du Conseil de l'Europe*, 210. szám)). Az EU valamennyi tagállama aláírta és ratifikálta az egyezményt, kivéve a Bolgár Köztársaságot, a Cseh Köztársaságot, a Lett Köztársaságot, a Litván Köztársaságot, Magyarországot és a Szlovák Köztársaságot, amelyek nem ratifikálták azt. A Török Köztársaság 2012. március 14-én ratifikálta ezt az egyezményt, és a 2021. március 22-én kelt, 2021. július 1-jén hatályba lépett jogi aktusban bejelentette annak felmondását.

⁷ Ezen indítvány 161. pontja.

6. A Bíróságnak először is azokat a feltételeket kell meghatároznia, amelyek teljesülése esetén úgy tekinthető, hogy egy harmadik ország azon állampolgára, akit a származási országába való visszatéréskor az a veszély fenyeget, hogy becsület nevében elkövetett bűncselekmény, kényszerházasság vagy családon belüli erőszakos cselekmények áldozatává válik, megalapozottan tarthat attól, hogy „meghatározott társadalmi csoporthoz” tartozása miatt üldöztetésnek van kitéve, és e személy menekült jogállást kaphat (a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja).

7. Másodszor, a Bíróságnak azokat a feltételeket kell meghatároznia, amelyek mellett abban az esetben, amikor az erőszakot az államtól független szereplő követte el, az illetékes hatóságnak bizonyítania kell az ok-okozati összefüggést az üldöztetés oka – nevezetesen egy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás – és a származási országbeli védelem hiánya között (ezen irányelv 9. cikkének (3) bekezdése).

8. Harmadszor és utolsó sorban a Bíróságnak azt kell megvizsgálnia, hogy mennyiben lehet az ilyen személynek kiegészítő védelmi jogállást biztosítani. Ebben az összefüggésben a Bíróság feladata lesz annak meghatározása, hogy a fent ismertetett erőszakos cselekmények milyen feltételek mellett minősülhetnek az említett irányelv 15. cikke értelmében vett „súlyos sérelemnek”, amennyiben vagy komolyan veszélyeztetik az érintett személy életét, vagy embertelen, illetve megalázó bánásmódnak minősülnek.

II. Jogi háttér

A. A nemzetközi jog

1. A Genfi Egyezmény

9. Az 1951. július 28-án Genfben aláírt, a menekültek helyzetére vonatkozó egyezmény⁸ 1. cikke A. része (2) bekezdésének első albekezdése úgy rendelkezik, hogy a „menekült” fogalma alkalmazandó minden olyan személyre, aki:

„[...] faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni”.

⁸ Az 1954. április 22-én hatályba lépett egyezmény (*Recueil des traités des Nations unies* [1954], 189. kötet, 150. o., 2545. sz., kihirdette: az 1989. évi 15. tvr.; a továbbiakban: Genfi Egyezmény), amelyet a menekültek helyzetére vonatkozó, 1967. január 31-én New Yorkban aláírt és 1967. október 4-én hatályba lépett jegyzőkönyv (kihirdette: az 1989. évi 15. tvr.) egészített ki.

2. A CEDAW

10. A nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezmény (a továbbiakban: CEDAW)⁹, amelynek az Unió nem részes fele, az 1. cikkében a következőképpen rendelkezik:

„[A] »nőkkel szemben alkalmazott megkülönböztetés (diszkrimináció)« a nemi hovatartozás miatti minden olyan megkülönböztetést, kizárást vagy korlátozást jelent, amelynek az a hatása vagy célja, hogy csorbítsa vagy megsemmisítse a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális, polgári vagy bármely más területen fennálló emberi jogoknak és alapvető szabadságjogoknak elismerését és megvalósítását a férfiak és a nők közötti egyenlőség alapján, nők által való gyakorlatát, függetlenül családi állapotuktól.”

11. Ezen egyezmény 5. cikkének a) pontja kimondja:

„A Részes Államok kötelesek minden megfelelő intézkedést megtenni, hogy:

a) megváltozzanak a férfiak és a nők társadalmi és kulturális viselkedési formái, azzal a céllal, hogy megszüntessék mindazokat az előítéleteket, valamint szokásokra alapozott és egyéb gyakorlatokat, amelyek bármelyik nem alsóbbrendűségének vagy felsőbbrendűségének, avagy a férfiak és a nők hagyományokhoz igazodóan megmerevített szerepkörének elképzelésén nyugszanak.”

12. Az említett egyezményt a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásával foglalkozó bizottság által elfogadott 19. számú, „A nők elleni erőszak” című általános ajánlás¹⁰ egészítette ki, amely a 6. bekezdésben kimondja:

„A [CEDAW] 1. cikke határozza meg, hogy mi minősül nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetésnek. Ez a fogalommeghatározás a nemi alapú erőszakot, azaz a nők ellen női mivoltuk miatt irányuló vagy őket különösen érintő erőszakot foglalja magában. Ide tartoznak a testi, lelki vagy szexuális kínzást vagy szenvedést okozó cselekmények, az ilyen cselekményekkel való fenyegetés, a kényszerítés vagy más, a szabadságtól való egyéb megfosztás. [...]”

13. Ezt az ajánlást 2017-ben frissítette a nőkkel szembeni nemi alapú erőszakról szóló 35. számú általános ajánlás¹¹, amely a 10. és 16. pontjában a következőképpen rendelkezik:

„(10) A [nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásával foglalkozó] bizottság úgy tekinti, hogy a nőkkel szembeni nemi alapú erőszak egyike azon alapvető társadalmi, politikai és gazdasági eszközöknek, amelyekkel a nők férfiakkal szembeni alárendeltségét és sztereotip szerepeit fenntartják [...]”

[...]

(16) A nőkkel szembeni nemi alapú erőszak bizonyos körülmények között kínzásnak vagy kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak minősülhet, ideértve a nemi erőszakot, a kapcsolati [helyesen: családon belüli] erőszakot vagy más káros gyakorlatokat [...]”.

⁹ Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1979. december 18-án elfogadott és 1981. szeptember 3-án hatályba lépett egyezmény (*Recueil des traités des Nations unies*, 1249. kötet, 13. o., 20378. sz. [1981.]; kihirdette: az 1982. évi 10. tvr.).

¹⁰ A tizenegyedik ülésén (1992) elfogadott ajánlás.

¹¹ A 2017. július 26-án elfogadott ajánlás.

14. A CEDAW-ot továbbá kiegészítette a nőkkel szembeni erőszak felszámolásáról szóló nyilatkozat¹², amelynek 2. cikke kimondja:

„A nők elleni erőszak fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az kiterjed, de nem korlátozódik az erőszak alábbi formáira:

- a) a családon belüli fizikai, szexuális és pszichológiai erőszak, beleértve a testi sértést, a lánygyermek otthoni szexuális bántalmazását, a hozományhoz kapcsolódó erőszakot, a házasságon belüli nemi erőszakot, a nemi szervek megcsonkítását és más, a nőt károsító hagyományos gyakorlatokat, a házasságon kívüli erőszakot és a kizsákmányolással kapcsolatos erőszakot;
- b) a közösségen belüli fizikai, szexuális és pszichológiai erőszak, beleértve a nemi erőszakot, a szexuális visszaélést, a szexuális zaklatást és a munkahelyi, oktatási intézményekben és máshol történő zaklatást, a kerítőmunkát és a kényszerített prostitúciót;
- c) az állam által elkövetett vagy eltúrt fizikai, szexuális és pszichológiai erőszak, függetlenül az elkövetés helyétől.”

3. Az Isztambuli Egyezmény

15. Az Isztambuli Egyezmény preambulumának tizedik, tizenegyedik és tizenkettedik bekezdése kimondja:

„elismerve, hogy a nőkkel szembeni erőszak a nők és a férfiak közötti, történelmileg kialakult egyenlőtlen erőviszonyok megnyilvánulása, amelyek a férfiak részéről a nők feletti uralkodáshoz és a nőkkel szembeni megkülönböztetéshez, valamint a nők teljes érvényesülésének megakadályozásához vezettek;

elismerve a nőkkel szembeni erőszak mint nemi alapú erőszak strukturális természetét és azt, hogy a nőkkel szembeni erőszak az egyik olyan meghatározó társadalmi mechanizmus, amellyel a nőket a férfiakhoz képest alárendelt helyzetbe kényszerítik;

komoly aggodalommal elismerve azt, hogy a nők és a leányok gyakran vannak kitéve az erőszak olyan súlyos formáinak, mint a kapcsolaton belüli erőszak, a szexuális zaklatás, az erőszakos közösülés, a kényszerházasság, az ún. „becsület” nevében elkövetett bűncselekmények és a nemiszerv-csonkítás, amelyek a nők és a leányok emberi jogainak súlyos megsértését jelentik, és komoly mértékben akadályozzák a nők és a férfiak közötti egyenlőség elérését.”

16. Az Isztambuli Egyezménynek a „Célok, fogalommeghatározások, egyenlőség és a megkülönböztetés tilalma, általános kötelezettségek” című I. fejezetben található 1. cikke szerinti célja többek között a nők védelme az erőszak minden formájával – például a családon belüli erőszakkal – szemben, valamint az ilyen erőszak megelőzése, üldözése és megszüntetése; hozzájárulás a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának megszüntetéséhez, továbbá átfogó keret, szakpolitikák és védelmi és támogató intézkedések tervezése.

¹² Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1993. december 20-án a 48/104. sz. határozatban elfogadott nyilatkozat.

17. Az Isztambuli Egyezményt a 2. cikkének (1) bekezdése értelmében „a nőkkel szembeni erőszak minden formájára alkalmazni kell, ideértve a családon belüli erőszakot is, amely aránytalanul érinti a nőket”.

18. Az egyezmény 3. cikke kimondja:

„Ezen Egyezmény alkalmazásában:

- a) »a nőkkel szembeni erőszak«: az emberi jogok megsértéseként és a nőkkel szembeni megkülönböztetés formájaként értelmezendő; a nemi alapú erőszak mindazon cselekményei, amelyek fizikai, szexuális, pszichológiai vagy gazdasági sérelmet vagy szenvedést okoznak vagy okozhatnak a nőknek, ideértve az ilyen cselekményekkel való fenyegetést, a kényszerszert vagy a szabadságtól való önkényes megfosztást, akár a közéletben, akár a magánéletben fordul is az elő;
- b) » családon belüli erőszak«: a fizikai, a szexuális, a pszichológiai vagy a gazdasági erőszak mindazon cselekményei, amelyek a családon vagy a háztartási egységen belül, vagy a volt vagy a jelenlegi házastársak vagy partnerek között történnek, függetlenül attól, hogy az elkövető az áldozattal azonos helyen lakik vagy lakott-e;
- c) »nem«: azok a társadalmilag kialakult szerepek, viselkedési formák, tevékenységek és jellegzetes tulajdonságok, amelyeket egy adott társadalom a nők és a férfiak tekintetében helyesnek tekint;
- d) »nőkkel szembeni nemi alapú erőszak«: olyan erőszak, amely egy nő ellen irányul azért, mert nő, vagy amely aránytalanul érinti a nőket;

[...]

f) »nők«: magában foglalja a 18 év alatti leányokat is.”

19. Az említett egyezménynek a „Menedékjog iránti kérelem nemi alapon” című 60. cikke a következőképpen szól:

1 A részes felek megteszik a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a nőkkel szembeni nemi alapú erőszak a menekültek helyzetére vonatkozó [Genfi egyezmény] 1. cikke A. [részének] [(2) bekezdése] szerinti üldözés egyik formájaként és a súlyos sérelem olyan formájaként legyen elismerhető, amely kiegészítő/szubszidiárius védelmet tesz szükségessé.

2 A részes felek gondoskodnak arról, hogy az említett egyezményben felsorolt összes ok a nemekhez kapcsolódó szempontokat figyelembe vevő értelmezést kapjon, és hogy azokban az esetekben, amikor azt állapítják meg, hogy az üldözéstől való félelem egy vagy több ilyen okból fakad, akkor a kérelmezők a vonatkozó alkalmazandó okmányoknak megfelelően menekült jogállást kapjanak.

3 A részes felek megteszik a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket, hogy a nemekhez kapcsolódó szempontokat figyelembe vevő befogadási eljárásokat és támogatási szolgáltatásokat alakítsanak ki a menedékkérők számára, továbbá nemi alapú iránymutatásokat és a nemekhez

kapcsolódó szempontokat figyelembe vevő menekültügyi eljárásokat dolgozzanak ki, ideértve a menekült jogállás meghatározását és a nemzetközi védelem kérését is.”

B. Az uniós jog

20. Az EUMSZ 78. cikk (1) bekezdésével és az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) 18. cikkével összhangban a közös európai menekültügyi rendszer, amelynek része a 2011/95/EK irányelv, a Genfi Egyezmény teljes körű és mindenre kiterjedő alkalmazásán alapul.

21. Ezen irányelv (17) és (30) preambulumbekzdése a következésképpen szól:

„(17) Az ezen irányelv hatálya alá tartozó személyekkel való bánásmód tekintetében a tagállamokat kötelezik azon – többek között a hátrányos megkülönböztetést tiltó – nemzetközi jogi okmányok, amelyeknek szerződő felei.

[...]

(30) Hasonlóképpen szükséges bevezetni a »meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás« miatti üldöztetés közös fogalmát. Egy meghatározott társadalmi csoport meghatározása céljából kellő figyelmet kell fordítani a kérelmező neméből fakadó szempontokra, ideértve a nemi identitást és szexuális irányultságot, ami kapcsolódhat bizonyos olyan jogi hagyományokhoz és szokásokhoz, amelyek például a nemi szervek megcsonkításához, kényszersterilizációhoz, illetve kényszerabortuszhoz vezethetnek, amennyiben azok kapcsolatban állnak a kérelmező üldöztetéstől való megalapozott félelmével.”

22. Az irányelv 2. cikkének d) és f) pontja a következésképpen rendelkezik

„Ezen irányelv alkalmazásában az alábbi fogalommeghatározások alkalmazandók:

[...]

d) »menekült«: harmadik ország olyan állampolgára, aki faji, illetőleg vallási okok, nemzeti hovatartozása, politikai meggyőződése avagy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása miatti üldöztetéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldöztetéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; [...], és akire a 12. cikk nem vonatkozik;

[...]

f) »kiegészítő védelemre jogosult személy«: olyan harmadik országbeli állampolgár [...], aki nem minősül menekültnek, de akivel kapcsolatban megalapozott okokból azt kell feltételezni, hogy származási országába [...] való visszatérése esetén a 15. cikk szerinti súlyos sérelem elszenvedése tényleges veszélyének lenne kitéve; valamint akire a 17. cikk (1) és (2) bekezdése nem vonatkozik, és nem tudja vagy az ilyen veszélytől való félelmében nem kívánja ezen ország védelmét igénybe venni.”

23. A 2011/95 irányelvnek „[a] nemzetközi védelem iránti kérelem értékelése” című II. fejezetében „Az üldöztetés, illetve a súlyos sérelem forrásai” címet viselő 6. cikk a következőképpen rendelkezik:

„Az üldöztetés, illetve a súlyos sérelem forrásai az alábbiak lehetnek:

- a) az állam;
- b) az államot vagy az államterület egy jelentős részét ellenőrzésük alatt tartó felek vagy szervezetek;
- c) az államtól független szereplők, amennyiben megállapítható, hogy az a) és b) pontban említett szereplők, ideértve a nemzetközi szervezeteket is, nem képesek vagy nem hajlandók az üldöztetéssel, illetve a súlyos sérelemmel szemben a 7. cikk szerint védelmet nyújtani.”

24. Ezen irányelvnek „A védelem nyújtói” című 7. cikke a következőképpen szól:

„(1) Az üldöztetés vagy súlyos sérelem elleni védelmet csak az alábbiak nyújthatják:

- a) az állam; vagy
- b) az államot vagy az államterület egy jelentős részét ellenőrzésük alatt tartó felek vagy szervezetek, ideértve a nemzetközi szervezeteket is,

amennyiben hajlandóak és képesek a (2) bekezdés szerinti védelem nyújtására.

(2) Az üldöztetés vagy súlyos sérelem elleni védelemnek hatékonynak és ideiglenes jellegűnek kell lennie. A védelem általában akkor biztosított, ha az (1) bekezdés a) és b) pontjában említett szereplők – például az üldöztetésnek, illetve súlyos sérelmet okozónak minősülő cselekmények felderítéséhez, büntetőeljárás útján történő üldözéséhez és szankcionálásához szükséges hatékony jogszabályokkal – megfelelő lépéseket tesznek az üldöztetés, illetve a súlyos sérelem megakadályozása érdekében, és ha a kérelmező hozzáférhet e védelemhez.

[...]”

25. Az említett irányelvnek „a menekültkénti elismerés feltételei” című III. fejezete tartalmazza a 9. cikket, amely kimondja, hogy:

„(1) Egy cselekmény a Genfi Egyezmény 1. cikkének A. része szerint akkor minősül üldözésnek, ha:

- a) jellegénél, illetve ismétlődésénél fogva elegendően súlyos ahhoz, hogy az alapvető emberi jogokat súlyosan megsértse, különös tekintettel az állam azon kötelezettségeire, amelyektől az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény¹³ 15. cikkének (2) bekezdése értelmében nem lehet eltérni; vagy

¹³ A Rómában, 1950. november 4-én aláírt egyezmény (a továbbiakban: EJEE).

b) különböző olyan intézkedések együtteséből áll össze, amelyek elég súlyosan sértik az emberi jogokat ahhoz, hogy az érintett személy helyzetére az a) pontban említetthez hasonló módon hassanak.

(2) Az (1) bekezdés szerinti üldözés többek között a következő cselekmények formájában jelenhet meg:

a) fizikai vagy pszichikai erőszak alkalmazása, ideértve a nemi erőszakot is;

[...]

f) olyan cselekmények, amelyeket nemi hovatartozás miatt vagy gyermekekkel szemben követtek el.

(3) A 2. cikk d) pontjával összhangban, a 10. cikkben említett okok, valamint az e cikk (1) bekezdésében üldözésnek minősített cselekmények, illetve az ilyen cselekményekkel szembeni védelem hiánya között összefüggésnek kell lennie”.

26. A 2011/95 irányelvnek az „Üldöztetési okok” című 10. cikke a következőképpen szól:

„(1) Az üldöztetési okok értékelésekor a tagállamok a következőket veszik figyelembe:

[...]

d) valamely csoport különösen akkor minősül meghatározott társadalmi csoportnak, ha:

- a csoport tagjai veleszületett jellemzőkkel vagy meg nem változtatható közös háttérrel rendelkeznek vagy olyan közös meggyőződésük, illetve jellemzőik vannak, amelyek olyannyira alapvetők az identitás, illetve lelkiismeret szempontjából, hogy az érintett személyeket nem lehetne azok feladására kényszeríteni, illetve
- a csoport az érintett országban egyértelműen elkülöníthető identitással rendelkezik, mivel a csoportot az azt körülvevő társadalom másként kezeli.

A származási ország körülményeitől függően meghatározott társadalmi csoportnak minősülhet az olyan csoport is, amely tagjainak közös jellemzője a szexuális irányultságon alapul. Nem tartoznak a szexuális irányultság fogalma alá az olyan cselekmények, amelyek a tagállamok nemzeti joga értelmében bűncselekménynek minősülnek. Egy meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás meghatározása vagy egy ilyen csoport jellemzőinek beazonosítása céljából kellő figyelmet kell fordítani a nemre vonatkozó szempontokra, ideértve a nemi identitást is;

[...]

(2) Annak értékelésekor, hogy a kérelmező üldöztetéstől való féelme megalapozott-e, nincs jelentősége annak, hogy a kérelmező ténylegesen rendelkezik-e az üldöztetés alapjául szolgáló faji, vallási, nemzetiségi, társadalmi vagy politikai jellemzőkkel, amennyiben üldözője úgy tekinti, hogy rendelkezik e jellemzőkkel.”

27. Ennek az irányelvnek „[a] kiegészítő védelemre való jogosultság feltételeiről” szóló V. fejezete tartalmazza a 15. cikket, amely a „Súlyos sérelem” címet viseli, és amely előírja, hogy:

„Az alábbiak minősülnek súlyos sérelemnek:

„a) halálbüntetés vagy kivégzés; vagy

b) kínzás vagy embertelen, illetve megalázó bánásmód vagy büntetés alkalmazása a kérelmezővel szemben a származási országban; vagy

[...]”

C. A bolgár jog

28. Bulgáriában a nemzetközi védelem iránti kérelmek elbírálását a Zakon za ubezhishteto i bezhantsite-nek (a menedékjogról és a menekültekről szóló törvény)¹⁴, a 2016. december 27-i 103. számú DV-ben közzétett változata (a továbbiakban: ZUB) szabályozza. A 2011/95 és a 2013/32/EU irányelv¹⁵ a ZUB módosításáról és kiegészítéséről szóló két törvény, amelyeket a 2015. október 16-i 80. számú DV-ben, illetve a 2015. december 22-i 101. számú DV-ben tettek közzé, ültette át a bolgár jogba.

29. A ZUB 6. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A jelen törvényben meghatározott hatásköröket a Darzhavna agentsia za bezhantsite [(nemzeti menekültügyi hivatal, Bulgária, a továbbiakban: DAB)] illetékesei gyakorolják. Megállapítják a nemzetközi védelem megadására irányuló eljárás szempontjából releváns valamennyi tény és körülményt, és segítséget nyújtanak az ilyen védelem iránti kérelmet benyújtó külföldieknek.”

30. A ZUB a nemzetközi oltalom két formáját határozza meg.

31. A ZUB 8. cikke azokra az anyagi jogi feltételekre vonatkozik, amelyeknek a kérelmezőnek meg kell felelnie ahhoz, hogy menekült jogállásra jogosult legyen. Ez a cikk a 2011/95 irányelv 6. és 9. cikkének rendelkezéseivel hasonló rendelkezéseket tartalmaz.

32. A ZUB 9. cikke a „kiegészítő védelemnek” megfelelő „humanitárius okból megadott menekült jogállás” megszerzésének anyagi jogi feltételeire vonatkozik, amelyek a 2011/95 irányelv 15. cikkében meghatározott „súlyos sérelemnek” felelnek meg.

III. Az alapügy tényállása és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

33. WS, az alapeljárás felperese a Török Köztársaság állampolgára, etnikai hovatartozása kurd, vallása szunnita muzulmán, aki elvált a férjétől. 2018 júniusában WS Törökországból Bulgáriába, majd Németországba utazott, ahol benyújtotta első nemzetközi védelem iránti kérelmét. A DAB által 2019. február 28-i határozattal Bulgária elfogadta, hogy a nemzetközi védelem iránti kérelmének vizsgálata céljából átveszi a felperest.

¹⁴ 2002. május 31-i 54. sz. DV.

¹⁵ A nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról szóló 2013. június 26-i európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2013, L 180., 60. o.; helyesbítés: HL 2016. L 198., 50. o.).

34. A 2019 októberében megtartott három meghallgatás során a kérelmező azt állította, hogy Törökországban problémái voltak elvált férjével, BS-sel, akivel való házasságkötésére 2010-ben a családja kényszerítette, és akitől három leánygyermek született. Több, a férje, annak családja és a saját, vér szerinti családja által elkövetett erőszakos eset és fenyegetés következtében rendszeresen a bántalmazott nők számára fenntartott, az „erőszak megelőzésére és felügyeletére szolgáló központba” került, és 2016 szeptemberében hazaköltözött. Ezzel összefüggésben WS bemutatót egy panaszt, amelyet a torbali-i főügyészséghez (Törökország) nyújtott be, és amelyben ezen erőszakos cselekményekre hivatkozott. WS 2017-ben egyházi házasságot kötött egy másik férfival, akitől 2018 májusában egy fiúgyermek született. WS és BS válását a diyarbakir-i 1. sz. polgári bíróság (Törökország) 2018. szeptember 20-i határozatában mondta ki, jöllehet WS már elhagyta Törökországot. WS hangsúlyozta továbbá, hogy semmilyen támogatást nem kapott a saját vér szerinti családjától, és hogy az apja megtiltotta neki a kapcsolattartást azzal az indokkal, hogy elhagyta a családi lakóhelyét. WS azt is állította, hogy attól fél, hogy életét veszíti, ha vissza kell térnie Törökországba.

35. A DAB 2020. május 21-i határozatában e törvény 8. cikke (menekültstátusz) és 9. cikke (humanitárius okból megadott menekült jogállás/kiegészítő védelem) alapján elutasította WS nemzetközi védelem iránti kérelmét.

36. A DAB úgy ítélte meg, hogy a menekült jogállás nyújtásához megkövetelt feltételek nem teljesültek, mivel a WS-sel szemben a férje és családtagjai által elkövetett erőszak és az ellene irányuló halálos fenyegetések nem hozhatók összefüggésbe a ZUB 8. cikkének (1) bekezdésében említett üldöztetési okok – nevezetesen a faji, vallási, nemzetiségi, politikai vélemény vagy valamely meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás – egyikével sem. Még WS sem állította, hogy neme miatt üldözik.

37. Ezen túlmenően a DAB megállapította, hogy a humanitárius okból megadott menekült jogállás (kiegészítő védelem) megadásának feltételei sem teljesültek, mivel sem a hatóságok, sem meghatározott csoportok nem tettek semmilyen intézkedést a WS vonatkozásában. Végül a DAB rámutatott, hogy WS nem tájékoztatta a rendőrséget az ellene elkövetett bűncselekményekről, nem tett feljelentést, Törökországot pedig jogszerűen hagyta el.

38. WS e határozattal szemben fellebbezést nyújtott be, amelyet a 2020. október 15-i határozattal elutasítottak. Ez a határozat a Varhoven administrativen sad (legfelsőbb közigazgatási bíróság, Bulgária) 2021. március 9-i határozatával jogerőre emelkedett.

39. WS 2021. április 13-án nemzetközi védelem iránti ismételt kérelmet nyújtott be, és kilenc írásbeli bizonyítékot terjesztett elő személyes körülményeire és származási országára vonatkozóan. Egyrészt azt állítja, hogy megfelel a menekültként való elismeréshez a ZUB 8. cikkében meghatározott feltételeknek, mivel egy meghatározott társadalmi csoporthoz, vagyis a családon belüli erőszakot elszenvedett nők, és az államtól független szereplők által a becsület nevében elkövetett bűncselekmény áldozatává válás veszélyének kitett nők csoportjához való tartozása miatt üldöztetésnek minősülő cselekmény áldozata, amitől a török állam nem tudja megvédeni. Azt is állítja, hogy ellenzi a Törökországba való kitoloncolását, mivel attól tart, hogy volt férje megöli, vagy, hogy becsület nevében elkövetett bűncselekmény áldozata lesz, és újra házasságra kényszerítik. WS hangsúlyozza, hogy helyzete most még nehezebb, mivel gyermeke született egy olyan férfitől, akivel nem kötött polgári házasságot. WS új körülményként hivatkozik arra is, hogy a Török Köztársaság kilépett az Isztambuli Egyezményből, és e

tekintetben többek között két, 2021 márciusában készült jelentést nyújt be, az egyiket az Egyesült Államok Külügyminisztériuma készítette a törökországi emberi jogi gyakorlatról, a másikat pedig a „We will stop femicide” (megállítjuk a nőgyilkosságokat) platform állította össze.

40. Másrészt WS azt állítja, hogy megfelel a humanitárius okból menekültként való elismeréshez (kiegészítő védelem) a ZUB 9. cikkében előírt feltételeknek, amennyiben a Törökországba való visszaküldése az EJEE 2. és 3. cikkében elismert alapvető jogai megsértésének tenné ki őt.

41. A DAB 2021. május 5-i határozatával megtagadta a nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálására irányuló új eljárás megindítását, azzal az indokkal, hogy WS nem terjesztett elő új elemeket a személyes helyzetét vagy a származási országát illetően, megemlítve továbbá, hogy a török hatóságok több alkalommal segítettek neki, és jelezték, hogy készek minden jogi eszközzel támogatni őt.

42. E körülményekre tekintettel az Administrativen sad Sofia-grad (szófia közigazgatási bíróság) úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatalra az alábbi kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Alkalmazhatók-e [a 2011/95 irányelv] (17) preambulumbekkezdése alapján a [CEDAW-ban] és az [isztambuli egyezményben] szereplő fogalom meghatározások [Genfi Egyezmény] és a [2011/95 irányelv] szerinti nemzetközi védelem megadása indokának való minősítése céljából, vagy a nőkkel szembeni nemi alapú erőszak mint a [2011/95 irányelv] szerinti nemzetközi védelem megadásának indoka az említett nemzetközi jogi okmányok szerintitől eltérő, önálló jelentéssel bír?
- 2) Nőkkel szembeni nemi alapú erőszak alkalmazására való hivatkozás esetén kizárólag az üldöztetés (erőszak, amely egy nő ellen irányul csak azért, mert nő) áldozatának biológiai vagy társadalmi neme bír-e jelentőséggel a meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás mint a [2011/95 irányelv] 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja szerinti üldöztetési ok megállapítása szempontjából, meghatározóak lehetnek-e a (30) preambulumbekkezdés nem kimerítő jellegű felsorolásában szereplőkhöz hasonló konkrét üldözési formák/cselekmények a származási ország körülményeitől függően „a csoport társadalmi láthatósága”, vagyis annak megkülönböztető jellemzője szempontjából, vagy e cselekmények csak a [2011/95 irányelv] 9. cikke (2) bekezdésének a) vagy f) pontja szerinti üldözési cselekményekre vonatkozhatnak?
- 3) Megfelelő indokot képez-e a biológiai vagy társadalmi nem a [2011/95 irányelv] 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja szerinti meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás megállapításához, ha a védelem kérelmezője nemi alapú családon belüli erőszakra hivatkozik, vagy egy további megkülönböztető jellemzőt is meg kell állapítani a [2011/95 irányelv] 10. cikke (1) bekezdése d) pontja szövegének olyan szó szerinti értelmezése esetén, hogy a feltételeknek együttesen, a nemi szempontoknak pedig vagylagosan kell fennállniuk?
- 4) Abban az esetben, ha a kérelmező nemi alapú családon belüli erőszaknak a [2011/95 irányelv] 6. cikkének c) pontja értelmében vett, az üldöztetés forrását képező, az államtól független szereplő általi alkalmazására hivatkozik, úgy kell-e értelmezni a [2011/95 irányelv] 9. cikkének (3) bekezdését, hogy az okozati összefüggéshez elegendő [az ezen irányelv] 10. cikk[é]ben felsorolt üldöztetési okok és [az ezen irányelv 9. cikkének] (1) bekezdés[e] értelmében vett üldözési cselekmények közötti összefüggés megállapítása, vagy kötelező jelleggel meg kell-e állapítani a hivatkozott üldöztetéssel szembeni védelem hiányát, illetve

fennáll-e az összefüggés azokban az esetekben, amelyekben az üldöztetés forrását képező, az államtól független szereplők nem tekintik nemi alapúnak önmagukban az egyes üldözési/erőszakos cselekményeket?

- 5) Megalapozhatja-e a kiegészítő védelemnek a [2011/95 irányelvnek] az EJEE 2. cikkével (senkit nem lehet életétől szándékosan megfosztani) összefüggésben értelmezett 15. cikkének a) pontja alapján történő megadását e védelem megadása egyéb feltételeinek fennállása esetén becsületgyilkosság tényleges kilátásba helyezése a származási országba való esetleges visszatérés esetére, vagy ezt a 2011/95 irányelvnek az EJEE 3. cikkével összefüggésben értelmezett 15. cikkének b) pontja szerinti »súlyos sérelemnek« kell-e tekinteni az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatában a további nemi alapú erőszakos cselekmények veszélyének átfogó értékelése mellett elvégzett értelmezésnek megfelelően, illetve elegendő-e a kiegészítő védelem megadásához, hogy a kérelmező szubjektíve nem kívánja a származási ország védelmét igénybe venni?”

43. WS, a német és a francia kormány, valamint az Európai Bizottság és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) nyújtott be írásbeli észrevételeket.

IV. Elemzés

44. A kérdést előterjesztő bíróság az előzetes döntéshozatal iránti kérelmében lényegében annak meghatározását kéri, hogy mennyiben részesülhet a 2011/95 irányelv 2. cikkének a) pontja értelmében vett nemzetközi védelemben egy harmadik ország azon állampolgára, akit a származási országába való visszatéréskor az a veszély fenyeget, hogy becsület nevében elkövetett bűncselekmény, kényszerházasság vagy családon belüli erőszak áldozatává válik.

45. A 2013/32 irányelv 10. cikkének (2) bekezdésében előírt vizsgálati eljárásnak megfelelően az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első, második, harmadik és negyedik kérdés azokra a feltételekre vonatkozik, amelyek mellett egy ilyen személy a 2011/95 irányelv 2. cikkének d) pontja¹⁶ értelmében menekült jogállást szerezhet. Bár a kérdést előterjesztő bíróság szerint azok a cselekmények, amelyekről WS tart, kétségtelenül „üldöztetésnek minősülő cselekmények”,¹⁷ mégis kétségeit fejezi ki az azon körülményekkel kapcsolatos számos bizonytalanságra vonatkozóan, hogy miként kell figyelembe venni e személy nemét egyrészt az üldöztetés okai (a 2011/95 irányelv 10. cikke), másrészt az ezen okok és a származási ország által nyújtott védelem hiánya közötti ok-okozati összefüggés (ezen irányelv 9. cikkének (3) bekezdése) megállapítása során.

¹⁶ A 2013/32 irányelv 10. cikkének (2) bekezdése értelmében az eljáró hatóságnak először azt kell meghatároznia, hogy a kérelmezők menekültnek minősülnek-e, majd azt, hogy jogosultak-e kiegészítő védelemre. Lásd e tekintetben: 2018. július 25-i Alheto ítélet (C-585/16, EU:C:2018:584, 89. pont).

¹⁷ Az egyes esetek konkrét körülményeitől függően úgy vélem, hogy ezek az erőszakos cselekmények akár jellegük, akár ismétlődésük miatt az alapvető emberi jogoknak a 2011/95 irányelv 9. cikke (1) bekezdése a) pontja értelmében vett „súlyos megsértését” eredményezhetik, vagy elérhetik a 2020. november 19-i Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Katonai szolgálat és menekültügy) ítéletben (C-238/19, EU:C:2020:945, 22. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat) meghatározott „bizonyos súlyt”. E tekintetben az UNHCR a nemzetközi védelemről szóló 1. számú iránymutatásában – A nemi alapú üldöztetés az 1951. évi egyezmény és/vagy annak a menekültek jogállásáról szóló 1967. évi jegyzőkönyve 1A. cikkének (2) bekezdésében, a továbbiakban: a nemi alapú üldöztetésről szóló 2008. július 8-i iránymutatás rámutat, hogy „a nemi erőszak és a nemi alapú erőszak egyéb formái, mint például a hozományhoz kapcsolódó erőszak, a női nemi szervek megcsonkítása, a családon belüli erőszak és az emberkereskedelem [...], olyan cselekmények, amelyek súlyos lelki és fizikai szenvedést okoznak, és amelyeket az üldözés formáiként alkalmaznak, akár államok, akár magánszemélyek követik el őket” (9. pont). Lásd még ugyanebben az értelemben: az Európa Tanács nőekkel szembeni erőszak és a kapcsolati [helyesen: családon belüli] erőszak elleni küzdelemről és azok megelőzéséről szóló egyezményéhez fűzött magyarázó jelentése (*Európa tanácsi szerződések sorozat*, 210. szám, a továbbiakban: az Isztambuli Egyezményhez fűzött magyarázó jelentés) 310. pontja.

46. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett ötödik kérdés arra vonatkozik, hogy milyen feltételek mellett részesülhetne WS a 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontja értelmében vett kiegészítő védelemben abban az esetben, ha nem tekinthető menekültnek. A kérdést előterjesztő bíróság többek között arra szeretne választ kapni a Bíróságtól, hogy az említett irányelv 15. cikke értelmében vett „súlyos sérelemnek” minősülnek-e azok a cselekmények, amelyek tényleges veszélyének lenne kitéve az érintett személy a származási országába való visszaküldése esetén.

A. A menekültként való elismerés feltételei a 2011/95 irányelv 2. cikkének d) pontja szerint

1. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett, a „nőkkel szembeni nemi alapú erőszak” fogalmának jelentésére és terjedelmére vonatkozó első kérdésről

47. Előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésében a kérdést előterjesztő bíróság a 2011/95 irányelv (17) preambulumbekkezdésére hivatkozva azt kérdezi a Bíróságtól, hogy a „nőkkel szembeni nemi alapú erőszak” fogalma, amennyiben az a menekültkénti elismerés alapjául szolgál, önálló jelentéssel bír-e az uniós jogban, vagy e fogalmat a Genfi Egyezmény, a CEDAW és az Isztambuli Egyezmény alapján kell meghatározni.

48. Ez a kérdés abból a körülményből ered, hogy a 2011/95 irányelv 2. cikkének d) pontja a Genfi Egyezmény 1. cikkének A. pontjához hasonlóan csupán „egy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozásra” utal, és a „menekült” fogalmának meghatározásával összefüggésben nem hivatkozik a nemzetközi védelmet kérelmező „nemére”, és nem rendelkezik arról sem, hogy a nőkkel szembeni nemi alapú erőszak önmagában nemzetközi védelem indokát képezheti-e. Ezzel szemben az Európa Tanács, illetve az Egyesült Nemzetek égisze alatt elfogadott Isztambuli Egyezmény és CEDAW kifejezett rendelkezéseket tartalmaz erre vonatkozóan.

49. Az Isztambuli Egyezmény célja az 1. cikke értelmében a nők védelme az erőszak minden formájával szemben, ideértve a családon belüli erőszakot is, az erőszak megelőzésének és az áldozatoknak nyújtott támogatásnak, valamint az elkövetők üldözésének és büntetésének átfogó és összehangolt politikák elfogadása révén történő megerősítésével.

50. A „nem” fogalma az Isztambuli Egyezmény 3. cikkének c) pontja szerint „azok a társadalmilag kialakult szerepek, viselkedési formák, tevékenységek és jellegzetes tulajdonságok, amelyeket egy adott társadalom a nők és a férfiak tekintetében helyesnek tekint”. A „nőkkel szembeni erőszak” fogalmát az egyezmény 3. cikkének a) pontja a következőképpen határozza meg: „az emberi jogok megsértéseként és a nőkkel szembeni megkülönböztetés formájaként értelmezendő; a nemi alapú erőszak mindazon cselekményei, amelyek fizikai, szexuális, pszichológiai vagy gazdasági sérelmet vagy szenvedést okoznak vagy okozhatnak a nőknek, ideértve az ilyen cselekményekkel való fenyegetést, a kényszert vagy a szabadságtól való önkényes megfosztást, akár a közéletben, akár a magánéletben fordul is az elő”. Végül, a „nőkkel szembeni nemi alapú erőszak” fogalmát az Egyezmény 3. cikkének d) pontja a következőképpen határozza meg: „olyan erőszak, amely egy nő ellen irányul azért, mert nő, vagy amely aránytalanul érinti a nőket”¹⁸.

¹⁸ Az Isztambuli Egyezményhez fűzött magyarázó jelentés 44. pontja pontosítja, hogy a „nőkkel szembeni nemi alapú erőszak” fogalma abban különbözik az erőszak más formáitól, hogy „az a) pontban [nőkkel szembeni erőszak] leírt erőszakos cselekmények elsődleges indítéka az áldozat neme. Más szóval, a nemi alapú erőszak minden olyan, egy nő által elszenvedett sérelemre utal, amely a férfiak és nők közötti érzékelt különbségeken alapuló egyenlőtlen hatalmi viszonyok oka és következménye, és amely a nők alárendeltségéhez vezet mind a köz-, mind a magánszférában”.

51. Az Isztambuli Egyezmény 60. cikkének (1) bekezdése tehát előírja a részes államok számára, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a nőkkel szembeni nemi alapú erőszak a Genfi Egyezmény 1. cikke A. részének (2) bekezdése szerinti üldözés egyik formájaként és a súlyos sérelem olyan formájaként legyen elismerhető, amely kiegészítő védelmet tesz szükségessé. Az Isztambuli Egyezményhez fűzött magyarázó jelentés szerint e cikknek összeegyeztethetőnek kell lennie a Genfi Egyezménnyel és az Emberi Jogok Európai Bírósága által értelmezett EJE 3. cikkével¹⁹.

52. A CEDAW és különösen a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásával foglalkozó bizottság 19. és 35. sz. általános ajánlásának célja a nőkkel szembeni minden formájú hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem hatékonyságának fokozása azáltal, hogy a részes államok biztosítják a nők számára jogaik teljes körű gyakorlását és elismerését minden területen. Ezen általános ajánlások kiegészítik a CEDAW-ot azáltal, hogy nemi alapú megközelítést foglalnak magukban, meghatározzák a nemi alapú erőszak fogalmát, és előírják a részes államok számára, hogy az Isztambuli Egyezmény alapján elfogadott intézkedéseken alapuló általános intézkedéseket fogadjanak el.

53. Ezen emlékeztetőket szem előtt tartva most azt kell megvizsgálni, hogy a 2011/95 irányelv végrehajtása során milyen mértékben kell figyelembe venni az e két egyezményben meghatározott fogalmakat.

54. Először is emlékeztetek arra, hogy az EUMSZ 78. cikkének (1) bekezdése szerint a Közös Európai Menekültügyi Rendszernek, amelynek a 2011/95/EK irányelv a része, összhangban kell lennie a Genfi Egyezménnyel és a menekültek jogállásáról szóló 1967. évi jegyzőkönyvvel, valamint „a vonatkozó szerződésekkel”²⁰.

55. A 2011/95 irányelv fő célkitűzése tehát – amint azt az 1. cikke és a Bíróság ítélkezési gyakorlata meghatározza – az, hogy a nemzetközi védelemre szoruló személyek azonosítására a tagállamok számára közös fogalmakat és kritériumokat tartalmazó, tehát az Unióra jellemző normatív rendszert hozzon létre, biztosítva ugyanakkor a Genfi Egyezmény 1. cikkének teljes körű tiszteletben tartását²¹. A 2020. november 19-i Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Katonai szolgálat és menekültügy)²² ítéletben a Bíróság ezért elutasította az irányelv hatályának az említett egyezmény által lefedett körön túli, abból a célból történő kiterjesztését, hogy tiszteletben tartsa az uniós jogalkotó azon egyértelmű szándékát, hogy az Unión belül harmonizálja az említett egyezmény értelmében vett menekült jogállás alkalmazását²³.

¹⁹ E magyarázó jelentés 300. pontja.

²⁰ Lásd még: a Charta 18. cikke; a 2011/95 irányelv (3), (4), (12), (23) és (24) preambulumbekkezdése; 2019. május 14-i M és társai (A menekült jogállás visszavonása) ítélet (C-391/16, C-77/17 és C-78/17, EU:C:2019:403, 80. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat); 2020. november 19-i Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Katonai szolgálat és menekültügy) ítélet (C-238/19, EU:C:2020:945, 20. pont).

²¹ Lásd: a 2011/95 irányelv (23) és (24) preambulumbekkezdése. Lásd még: 2019. május 14-i M és társai (A menekült jogállás visszavonása) ítélet (C-391/16, C-77/17 és C-78/17, EU:C:2019:403, 81. és 83. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat); 2020. november 19-i Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Katonai szolgálat és menekültügy) ítélet (C-238/19, EU:C:2020:945, 19. pont).

²² C-238/19, EU:C:2020:945.

²³ Ezen ítélet 49. pontja. Lásd még: 2018. április 24-i MP (Múltbeli kínzás áldozatának kiegészítő védelme) (C-353/16, EU:C:2018:276, 54–56. pont), amelyben a Bíróság különbséget tett a harmadik országok állampolgárainak, illetve a hontalan személyeknek menekültként vagy más okból nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésének feltételeiről és az e státuszok tartalmára vonatkozó minimumszabályokról szóló, 2004. április 29-i 2004/83/EK tanácsi irányelv (HL 2004. L 304., 12. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 7. kötet, 96. o.) által végrehajtott mechanizmusok és a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által New Yorkban 1984. december 10-én elfogadott egyezmény (*United Nations Treaty Series*, 1465. kötet, 85. o., 24841. sz. [1987], kihirdette: az 1988. évi 3. tvr.) által meghatározott mechanizmusok között.

56. Márpedig – amint arra már rámutattam – a Genfi Egyezmény 1. cikkének A. szakasza a „menekült” fogalom meghatározásában nem hivatkozik a „nemre”, és azt sem írja elő, hogy a „a nőkkel szembeni nemi alapú erőszak” önmagában nemzetközi védelem nyújtásának alapját képezheti. Az UNHCR a nemi alapú üldöztetésről szóló iránymutatásaiban úgy vélte, hogy sürgősszerűen a „menekült” fogalmának ezen egyezmény 1. cikkében szereplő meghatározását újabb indokkal kiegészíteni, mivel a részes államok elismerik, hogy a nem befolyásolhatja vagy meghatározhatja az elszenvedett üldöztetés vagy sérelem típusát, valamint az elszenvedett bánásmód okait²⁴. Ezért a 2011/95 irányelv keretében a kérelmező nemét a származási országában őt ért vagy fenyegető üldöztetésnek minősülő cselekmények jellegének értékelésekor (ezen irányelv 9. cikke (2) bekezdésének f) pontja)²⁵, valamint az üldöztetés okainak vizsgálatakor, különösen a kérelmező meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozásának elismerése során (az említett irányelv 10. cikke (1) bekezdése d) pontja második albekezdésének vége) veszik figyelembe.

57. A 2011/95 irányelv ugyanis nem határozza meg a „nem” fogalmát. Hivatkozni lehet azonban az UNHCR által kiadott dokumentumokra, amelyek a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatának megfelelően különös jelentőséggel bírnak az UNHCR-re a Genfi Egyezmény által ruházott szerepet illetően²⁶. Így az UNHCR a nemi alapú üldöztetésről szóló iránymutatásában megállapítja, hogy „[a] [társadalmi nem, gender] a nők és férfiak közötti, társadalmilag vagy kulturálisan meghatározott vagy konstruált identitáson, státuszokon, a férfiaknak és nőknek tulajdonított szerepeken és felelősségeken alapuló kapcsolatokra utal, míg a [»biológiai nem«] biológiailag meghatározott. Így a [társadalmi] nemek nem változatlanok vagy veleszületettek, hanem az idők során társadalmilag és kulturálisan létrehozott jelentést nyernek”²⁷.

58. Továbbá, bár a 2011/95 irányelv 9. cikke (2) bekezdésének f) pontja nem határozza meg az „olyan cselekmények [körét], amelyeket nemi hovatartozás miatt vagy gyermekekkel szemben követtek el”, e tekintetben érdekes lehet egy másik másodlagos jogi aktusra, nevezetesen a 2012/29/EU irányelvre²⁸ hivatkozni. Az ezen irányelv (17) preambulumbekkezdésében szereplő meghatározás szerint ugyanis „nemi alapú erőszaknak a személy ellen neme, nemi identitása vagy annak kifejezése miatt irányuló erőszak, vagy az olyan erőszak minősül, amely aránytalanul nagy számban egy adott nemhez tartozó személyek ellen irányul. A nemi alapú erőszak következménye az áldozat által elszenvedett fizikai, szexuális, érzelmi vagy pszichológiai károsodás vagy gazdasági hátrány lehet. A nemi alapú erőszak a diszkrimináció egyik formája, valamint az áldozat alapvető szabadságainak megsértése, és magában foglalja a hozzátartozók közötti erőszakot, a szexuális erőszakot (beleértve az erőszakos közösülést, a szemérem elleni erőszakot és a szexuális zaklatást), az emberkereskedelmet, a rabszolgaságot és az olyan káros gyakorlatok különböző formáit, mint a kényszerházasság, a nők nemi szerveinek megcsönkítése, valamint az úgynevezett »becsületbeli bűncselekmények«. A nemi alapú erőszak női áldozatait és

²⁴ Az iránymutatás 6. pontja. Az UNHCR az említett iránymutatás 5. pontjában rámutat, hogy „[h]agyományosan a menekült fogalmát a férfi tapasztalatok keretein belül értelmezték, ami azt jelenti, hogy számos női vagy homoszexuális kérelmező kérelmét nem ismerték el. Az elmúlt évtizedben azonban a menekültügyi kontextusban a nemi és gender szempontok elemzése és megértése jelentősen előrehaladt az ítélkezési gyakorlatban, általában az állami gyakorlatban, és a tudományos szövegekben. Ezek a fejlemények a nemzetközi emberi jogi jog és normák [...] és a nemzetközi jog kapcsolódó ágai, köztük a volt Jugoszláviával és Ruandával foglalkozó nemzetközi büntetőtörvényszékek ítélkezési gyakorlata, valamint a Nemzetközi Büntetőbíróság alapokmánya (Római Statútum) alapján és azokkal párhuzamosan alakultak ki”.

²⁵ Amint azt a 2011/95 irányelv (30) preambulumbekkezdésének szövege tanúsítja, a „nem” (társadalmi nem) fogalmával kapcsolatos szempontokat a 2004/83 irányelv átdolgozása alkalmával vezették be, a korábban használt „nem” (biológiai nem) fogalmának felváltásával.

²⁶ Lásd e tekintetben: 2019. május 23-i Bilali ítélet (C-720/17, EU:C:2019:448, 57. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat); a 2011/95 irányelv (22) preambulumbekkezdése.

²⁷ Ezen iránymutatás 3. pontja.

²⁸ A bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló, 2012. október 25-i európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2012, L 315., 57. o.).

gyermekük gyakran különleges támogatást és védelmet igényelnek, az ilyen erőszakkal kapcsolatos a másodlagos és ismételt áldozattá válás, megfélemlítés és megtorlás nagy kockázata miatt”.

59. Másodszor, ami az Isztambuli Egyezményben és a CEDAW-ban használt kifejezéseket illeti, kétségtelen, hogy az Unió nem ratifikálta a CEDAW-ot, és bár 2017. június 13-án aláírta az Isztambuli Egyezményt, még nem csatlakozott hozzá²⁹. Egyébként ezt az egyezményt nem ratifikálta valamennyi tagállam³⁰. A csatlakozásig vagy ratifikálásig az Isztambuli Egyezmény mindenekelőtt egy multidiszciplináris egyezmény, amelynek célja, hogy holisztikus módon és a társadalom valamennyi szereplőjét bevonó integrált megközelítés alapján biztosítsa a nők elleni erőszak megelőzését³¹, az áldozatok védelmét és támogatását, valamint az elkövetők felelősségre vonását.

60. Ebből arra kell következtetni, hogy a dolgok jelenlegi állása szerint sem az Isztambuli Egyezmény, sem a CEDAW nem tartozik azon „vonatkozó szerződések” közé, amelyeket az EUMSZ 78. cikk (1) bekezdésének megfelelően a 2011/95 irányelv értelmezése során figyelembe kell venni.

61. Harmadszor és utoljára, a 2011/95 irányelvnek a kérdést előterjesztő bíróság által hivatkozott (17) preambulumbekendését illetően úgy vélem, hogy e preambulumbekendés nem releváns a „nőkkel szembeni nemi alapú erőszak” fogalmának az uniós jogban való értelmezése és hatálya szempontjából.

62. Az említett preambulumbekendés kimondja, hogy „[a]z ezen irányelv hatálya alá tartozó személyekkel való bánásmód tekintetében a tagállamokat kötelezik azon – többek között a hátrányos megkülönböztetést tiltó – nemzetközi jogi okmányok, amelyeknek szerződő felei”. Márpedig az uniós jogalkotó azáltal, hogy az „[említett] irányelv hatálya alá tartozó személyekkel való bánásmódra” hivatkozott, nem a nemzetközi védelem iránti kérelem elbírálásának módozataira, azaz az ilyen védelem megadásához szükséges kritériumokra utalt, hanem a nemzetközi védelmet kérelmezőket vagy a nemzetközi védelemben részesülőket azon tagállam területén megillető jogokra és előnyökre, amelyben a nemzetközi védelem iránti kérelmet benyújtották, és amelyben adott esetben nemzetközi védelmet kaptak. A 2011/95/ irányelv (17) preambulumbekendése ugyanis az ezen irányelvnek „[a] nemzetközi védelem tartalma” című VII. fejezetében fejeződik ki. Példaként e jogalkotó előírta, hogy a tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a képesítések elismerésére irányuló eljárások keretében a nemzetközi védelemben részesülő személyek a saját állampolgárokkal egyenlő elbánásban részesüljenek (28. cikk (1) bekezdés) vagy azonos feltételek mellett juthassanak egészségügyi ellátáshoz (30. cikk). Ebben

²⁹ Lásd e tekintetben a 2021. október 6-i 1/19. számú véleményét (Isztambuli Egyezmény) (ECLI:EU:C:2021:832). A következő lépéshez, nevezetesen az Uniónak az Isztambuli Egyezményhez való hivatalos csatlakozásához az Európai Parlament jóváhagyását követően az Európai Unió Tanácsa határozatának elfogadására van szükség. Az Unió ezen egyezményhez való csatlakozásának véglegesítése a 2020–2025 közötti időszakra szóló uniós nemi esélyegyenlőségi stratégia egyik prioritása: lásd a Bizottságnak „Az egyenlőségközpontú Unió: a 2020–2025 közötti időszakra szóló nemi esélyegyenlőségi stratégia” című, az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának szóló közleménye (COM(2020) 152 final) (4. o.).

³⁰ Jelenleg valamennyi tagállam aláírta az Isztambuli Egyezményt, és 21 tagállam ratifikálta azt (lásd: a jelen indítvány 6. lábjegyzete), jóllehet a Lengyel Köztársaság 2020. július 25-én bejelentette, hogy szándékában áll kilépni az egyezményből, amivel az Unió és az Európa Tanács nem értett egyet (lásd: Bulletin Quotidien Europe, 12536. sz., *Agence Europe*, 2020. július 28. 7–8. o.).

³¹ Az Isztambuli Egyezmény 12. cikkének (1) bekezdése például előírja a részes államok számára, hogy tegyék meg „a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy változásokat segítsenek elő a nők és a férfiak társadalmi és kulturális viselkedésmintáiban azzal a céllal, hogy megszüntessenek minden olyan előítélet, szokást, hagyományt és más gyakorlatokat, amely a nők alsóbbrendűségének gondolatán vagy a sztereotíp női és férfi szerepeken alapulnak”.

az összefüggésben a tagállamok kötelesek tiszteletben tartani az olyan nemzetközi okmányokból eredő kötelezettségeket, amelyeknek részesei, mint például a CEDAW és az Isztambuli Egyezmény.

63. Mindezekből következik, hogy a 2011/95 irányelv 2. cikkének d) pontját úgy kell értelmezni, hogy az olyan személy menekültként való elismerésének feltételeit, aki attól tart, hogy a származási országába való visszatérése esetén nemi alapú erőszak áldozatává válik, az említett irányelvben e célból meghatározott, és az irányelv általános rendszere és célja alapján, továbbá az EUMSZ 78. cikk (1) bekezdése értelmében a Genfi Egyezménnyel összhangban értelmezett rendelkezések figyelembe vételével, nem pedig az említett cikk értelmében vett „vonatkozó szerződésnek” nem minősülő CEDAW-ban és az Isztambuli Egyezményben foglalt meghatározások alapján kell megvizsgálni.

64. Mindazonáltal ezen értelmezés során a 2011/95 irányelv (16) preambulumbekkezdése értelmében tiszteletben kell tartani a Charta által elismert jogokat is³².

2. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett, a harmadik ország állampolgára „meghatározott társadalmi csoporthoz” való tartozásának értékelésére vonatkozó második és harmadik kérdésről (a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja)

65. Előzetes döntéshozatalra előterjesztett második és harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében annak tisztázását kéri a Bíróságtól, hogy milyen körülmények között tekinthető a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja értelmében vett „meghatározott társadalmi csoporthoz” tartozónak az a harmadik országbeli állampolgár, aki azt állítja, hogy a származási országába való visszaküldése esetén becsület nevében elkövetett bűncselekmény, kényszerházasság vagy családon belüli erőszak áldozatává válik.

66. Először is a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi a Bíróságtól, hogy a felperes biológiai neme önmagában meghatározhatja-e a felperesnek ezen irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja értelmében vett bizonyos társadalmi csoporthoz való tartozását.

67. Az említett irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja úgy rendelkezik, hogy két feltételnek kell teljesülnie annak megállapításához, hogy a kérelmező „meghatározott társadalmi csoporthoz” tartozik-e. Két együttes feltételről van szó³³.

68. Egyfelől a csoport tagjainak veleszületett jellemzőkkel vagy „meg nem változtatható közös háttérrel kell rendelkezniük, vagy olyan közös jellemzőkkel, illetve meggyőződéssel, olyannyira alapvetők az identitás, illetve lelkiismeret szempontjából, hogy az érintett személyeket nem lehetne azok feladására kényszeríteni”. E tekintetben a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdése d) pontjának második albekezdése pontosítja, hogy a származási ország körülményeitől függően egy ilyen meghatározott társadalmi csoporthoz tartozás meghatározása vagy egy ilyen csoport jellemzőinek beazonosítása céljából kellő figyelmet kell fordítani a nemre vonatkozó szempontokra, ideértve a nemi identitást is³⁴.

³² Lásd: 2020. november 19-i Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Katonai szolgálat és menekültügy) ítéletben (C-238/19, EU:C:2020:945, 20. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

³³ Lásd e tekintetben: 2018. október 4-i Ahmedbekova ítélet (C-652/16, EU:C:2018:801, 89. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

³⁴ Lásd még: a 2011/95 irányelv (30) preambulumbekkezdése.

69. Másfelől a csoportnak az érintett harmadik országban egyértelműen elkülöníthető identitással kell rendelkeznie, mivel a csoportot az azt körülvevő társadalom „más”-ként kezeli.

70. Emellett a 2011/95 irányelv 10. cikkének (2) bekezdéséből következik, hogy annak értékelésekor, hogy a kérelmező üldöztetéstől való félelme megalapozott-e, nincs jelentősége annak, hogy a kérelmező ténylegesen rendelkezik-e az üldöztetés alapjául szolgáló meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás jellemzőivel, amennyiben üldözője úgy tekinti, hogy rendelkezik e jellemzőkkel³⁵.

71. E feltételek közül az elsőt illetően kétségtelen, hogy a kérelmező (társadalmi) neme a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja értelmében egy „meg nem változtatható”, veleszületett tulajdonságával – nevezetesen a biológiai nemével – hozható összefüggésbe. E tekintetben megjegyzem, hogy a 2004/83 irányelvre vonatkozó eredeti bizottsági javaslat kifejezetten a csoport olyan „alapvető jellemzőire” hivatkozik, „mint amilyen a szexuális irányultság, az életkor vagy a nem”³⁶, a Bíróság pedig a 2013. november 7-i X és társai ítéletében³⁷ megállapította, hogy „nem vitatott, hogy valamely személy szexuális irányultsága olyannyira alapvető az identitása szempontjából, hogy nem lehetne őt annak feladására kényszeríteni”³⁸.

72. Ami a második feltételt illeti, ez azt feltételezi, hogy a származási országban egy azonos nemhez tartozó tagokból álló társadalmi csoport egyértelműen elkülöníthető identitással rendelkezik, mivel a környező társadalom eltérő csoportként érzékeli. Az UNHCR szerint a csoportnak láthatónak kell lennie³⁹. Ez az észlelés nemcsak országoként, etnikai vagy vallási közösségként, illetve politikai kontextusonként változik, hanem az érintett személy viselkedésétől is függ⁴⁰. Márpedig a (társadalmi) nem egy szociológiai fogalom, amely nemcsak a biológiai nemet, hanem a hozzá kapcsolódó értékeket és megjelenéseket is figyelembe veszi. A nem fogalma tehát olyan fogalom, amelynek lehetővé kell tennie annak nyilvánvalóvá tételét, hogy a nők és férfiak közötti, egy adott társadalomban fennálló kapcsolatokat, valamint a biológiai különbségeken alapuló férfi és női szerepekből fakadó egyenlőtlenségeket a társadalmak

³⁵ A Bíróság ítélezési gyakorlatából következik, hogy a 2011/95 irányelv 10. cikkének (1) bekezdését az említett cikk (2) bekezdésével összefüggésben kell értelmezni. A 2018. október 4-i Ahmedbekova ítéletben (C-652/16, EU:C:2018:801, 86. pont) a Bíróság kimondta, hogy „azon kérdéstől függetlenül, hogy egy azerbajdzsáni állampolgár »politikai meggyőződésének« minősül-e ezen állampolgár részvétele azon keresetnek az Emberi Jogok Európai Bíróságához való benyújtásában, amely ezen ország ellen és annak megállapítására irányul, hogy az ott hatalmon lévő rezsim megsértette az alapvető szabadságokat; az említett állampolgár által benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelemben hivatkozott üldöztetési okok értékelése keretében azt kell megvizsgálni, hogy léteznek-e megalapozott okok az attól való félelemre, hogy az említett részvételt e rezsim olyan politikai ellenszegülésként értékeli, amellyel szemben megtorlást alkalmazhat”.

³⁶ Lásd: a harmadik országok állampolgárainak, illetve a hontalan személyeknek menekültként vagy a más okból nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésének feltételeiről és az e státuszok tartalmára vonatkozó minimumszabályokról szóló tanácsi irányelvre vonatkozó javaslat (COM(2001) 510 végleges) 12. cikkének d) pontja.

³⁷ C-199/12–C-201/12, EU:C:2013:720.

³⁸ Ezen ítélet 46. pontja. A Bíróság ugyanebben a pontban hozzátette, hogy „[e]zt az értelmezést támasztja alá a [2004/83] irányelv 10. cikke (1) bekezdése d) pontjának második albekezdése, amelyből következően a származási ország körülményeitől függően meghatározott társadalmi csoportnak minősülhet az olyan csoport is, amely tagjainak közös jellemzője a szexuális irányultságon alapul”.

³⁹ Lásd: a 2008. július 8-i, a nemzetközi védelemről szóló 2. sz. iránymutatás: „Egy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás” az 1951. évi egyezmény 1A. cikke és/vagy a hozzá csatolt, a menekültek jogállásáról szóló 1967. évi jegyzőkönyv keretében (a továbbiakban: egy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozásról szóló iránymutatás) (2. és 14. pont). Ez azonban – amint arra a Bizottság észrevételeiben rámutat – nem jelenti azt, hogy minden olyan személy, aki attól tart, hogy származási országában üldöztetésnek lesz kitéve, a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja értelmében vett meghatározott társadalmi csoporthoz tartozónak tekinthető, mivel egy ilyen értelmezés meggátolná az említett irányelv 10. cikkének (1) bekezdésében említett egyéb okok hatékony érvényesülését. Ezt az álláspontot képviseli az UNHCR is, amely egy adott társadalmi csoporthoz való tartozásról szóló iránymutatásában megállapítja, hogy a társadalmi csoportnak az üldöztetéstől függetlenül azonosíthatónak kell lennie, valamint azt is, hogy egy csoport elleni üldöztetésnek minősülő cselekmény mindazonáltal releváns elem lehet annak meghatározásában, hogy e csoport látható-e egy adott társadalomban (2. és 14. pont).

⁴⁰ Az UNHCR a meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozásról szóló iránymutatásában hangsúlyozza, hogy a meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozást fejlődő módon kell értelmezni, amely nyitott a különböző társadalmakban a csoportok sokféleségére és változó jellegére, valamint a nemzetközi emberi jogi normák fejlődésére (3. pont).

sajátítják el és alakítják ki, és ezért azok az idők folyamán a társadalmaktól és közösségektől függően eltérően alakulhatnak⁴¹. Ebben az összefüggésben úgy vélem, hogy a nők, pusztán női mivoltuknál fogva, egy olyan társadalmi csoport példáját jelentik, amelyet veleszületett és megváltoztathatatlan tulajdonságok határoznak meg, amelyeket a társadalom a származási országtól függően, az adott ország társadalmi, jogi vagy vallási normái vagy annak a közösségnek a szokásai miatt, amelyhez tartoznak, eltérően ítél meg⁴². Úgy vélem, hogy az a tény, hogy ez a társadalmi csoport egy adott társadalomban élő nőkből áll (és nem általában „nőkből”)⁴³, önmagában nem akadályozza annak, hogy e csoport egyértelműen elkülöníthető identitását pusztán a mérete alapján elismerjék. Egy csoport „egyértelműen elkülöníthető identitásának” fogalma ugyanis, amennyiben a környező társadalom eltérőként érzékeli, nem értelmezhető úgy, hogy mennyiségi értékelést igényelne⁴⁴.

73. E tényezők fényében úgy vélem, hogy az illetékes nemzeti hatóság a tények és körülmények értékelése eredményeként, amelyet a 2011/95 irányelv 4. cikke (3) bekezdésének a)–c) pontja alapján kell elvégeznie, úgy ítélheti meg, hogy a kérelmező a neme miatt az említett irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja értelmében vett „meghatározott társadalmi csoporthoz” tartozik.

74. Másodszor a kérdést előterjesztő bíróság annak pontosítását kéri a Bíróságtól, hogy a 2011/95 irányelv (30) preambulumbekkezdésében szereplőkhöz hasonló üldöztetésnek minősülő cselekmények, amelyeknek a felperes a származási országában ki lehetett téve, figyelembe vehetők-e valamely csoport e tagállamban fennálló egyértelműen elkülöníthető identitásának meghatározása során, vagy csak az említett irányelv 9. cikke (2) bekezdésének a) és f) pontjában említett cselekményekről van szó.

75. Az említett irányelv (30) preambulumbekkezdése rámutat, hogy „[e]gy meghatározott társadalmi csoport meghatározása céljából kellő figyelmet kell fordítani a kérelmező neméből fakadó szempontokra, ideértve a nemi identitást és szexuális irányultságot, ami kapcsolódhat bizonyos olyan jogi hagyományokhoz és szokásokhoz, amelyek például a nemi szervek megcsonkításához, kényszersterilizációhoz, illetve kényszerabortuszhoz vezethetnek, amennyiben azok kapcsolatban állnak a kérelmező üldöztetésétől való megalapozott félelmével”.

76. Ezen (30) preambulumbekkezdés pontosítása lévén jobban meghatározható a „meghatározott társadalmi csoporthoz” tartozásra vonatkozó üldöztetési ok. Az irányelv számos olyan üldöztetésnek minősülő cselekményt sorol fel, amely egy ilyen csoport meghatározása során megemlíthető. Az üldöztetésnek minősülő, meghatározott áldozatokkal kapcsolatos cselekmények jellege ugyanis lehetővé teszi egy társadalmi csoport „egyértelműen elkülöníthető identitásának” jellemzését. A (30) preambulumbekkezdésben említett cselekmények mellett, hogy üldöztetésnek minősülnek, és ezzel kiegészítik a 2011/95 irányelv 9. cikkének (2) bekezdésében szereplő nem kimerítő felsorolást, hanem lehetővé teszik a „meghatározott társadalmi csoport” azonosítását is. Így az említett irányelv (30) preambulumbekkezdéséből egyértelműen következik, hogy azon cselekmények jellege, amelyektől egy nő a származási országban a neme miatt fél,

⁴¹ Az Isztambuli Egyezményhez fűzött magyarázó jelentés pontosítja, hogy „a »[társadalmi] nem« kifejezés, amely a két [biológiai] nemi, a férfin és a nőn alapul, azt fejezi ki, hogy vannak a társadalomban kialakított szerepek, viselkedések, tevékenységek és tulajdonságok, amelyeket egy adott társadalom a nők és a férfiak számára megfelelőnek tart” (43. pont).

⁴² Érdemes megjegyezni, hogy a jelen indítvány 36. lábjegyzetében hivatkozott bizottsági javaslat 12. cikkének d) pontja kifejezetten kimondja, hogy a „társadalmi csoport” fogalma magában foglalja „a jog szemében »alsóbbrendűnek« tekintett személyek csoportjait is”. Lásd még: a nemi alapú üldöztetésről szóló iránymutatás (30. pont).

⁴³ Lásd: a nemi alapú üldöztetésről szóló iránymutatás (31. pont).

⁴⁴ Amint azt az UNHCR a nemi alapú üldöztetésről szóló iránymutatásában megjegyzi, a Genfi Egyezmény nemi szempontú értelmezésének elfogadása nem jelenti azt, hogy minden nőt automatikusan megillet a menekült jogállás (4. pont).

releváns tényező lehet annak meghatározásában, hogy egy bizonyos társadalmi csoporthoz tartozik-e, és különösen e csoportnak a származási országban fennálló „egyértelműen elkülöníthető identitása” megállapításában. Noha – amint azt már megemlítettem⁴⁵ – egy csoport elleni üldöztetésnek minősülő cselekmény releváns elem lehet az e csoport adott társadalomban való láthatóságának meghatározásában⁴⁶, ez nem jelenti azt, hogy minden olyan személy, aki üldöztetéstől tart a származási országában, egy meghatározott társadalmi csoporthoz tartozónak tekinthető. Ez az oka annak, hogy véleményem szerint az uniós jogalkotó e preambulumbekkezdésben több korlátot is szabott. Először is azokat a cselekményeket sorolja fel, amelyek különösen jellemzőek a nemi alapú erőszakra, mivel azok a neme, vagy a nemi identitása miatt irányulnak valamely személy ellen, vagy érintik aránytalanul nagy mértékben az adott nemhez tartozó személyeket. Ezt követően olyan cselekményekről szól, amelyek az adott személy alapvető jogainak súlyos megsértésével járnak. Végezetül olyan általánosan és ismétlődően elkövetett cselekményekre hivatkozik, amelyeket jogszabály vagy szokásjog ismer el. Ebből következik, hogy az említett preambulumbekkezdés értelmében egy gyermek vagy serdülő lány a társadalomban látható vagy azonosítható csoporthoz tartozónak tekinthető, amennyiben a származási országába való visszatérése esetén olyan hagyománynak vagy szokásnak lenne kitéve, mint amilyen a női nemi szervek megcsonkítása⁴⁷.

77. Egyébiránt a „például” kifejezés használata arról tanúskodik, hogy az uniós jogalkotó nem kívánta a nemi alapú erőszakot a nemi szervek megcsonkítására, a kényszersterilizációra vagy a kényszerített abortuszra korlátozni. Következésképpen véleményem szerint nincs akadálya annak, hogy az illetékes nemzeti hatóság egy gyermeket, serdülő lányt vagy nőt egy bizonyos társadalmi csoporthoz tartozónak tekintsen azon az alapon, hogy a származási országába való visszatérése esetén kényszerházasság veszélyének lenne kitéve, amely érzelmi és fizikai bántalmazással járó cselekmény és – Mengozzi főtanácsnok szavaival élve⁴⁸ – „a személyek, különösen a nők alapvető jogainak súlyos megsértését idézi elő”. Ez annál is inkább így van, mivel a kényszerházasságok nemi erőszakkal és a szexuális erőszak más formáival is együtt járnak.

78. A családon belül elkövetett erőszakos cselekmények tekintetében ugyanezt a következtetést vonnám le, mivel a családon belüli erőszak rendkívül súlyos cselekmények és ismételt erőszak formájában valósulhat meg, amely az egyén alapvető jogainak súlyos megsértését eredményezheti⁴⁹. Ezért nem látom okát annak, hogy az illetékes nemzeti hatóság az egyes esetek tényeinek és körülményeinek értékelését követően miért ne állapíthatná meg, hogy az a nő, akit arra kényszerítenének, hogy visszatérjen a származási országába, az adott országban egyértelműen elkülöníthető identitással rendelkező csoporthoz tartozik azon az alapon, hogy visszatérése következtében ebben az országban ki lenne téve a családon belüli súlyos erőszakos

⁴⁵ Lásd: a jelen indítvány 39. lábjegyzete.

⁴⁶ Lásd: a meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozásra vonatkozó iránymutatás (2. és 14. pont).

⁴⁷ Lásd például a francia joggyakorlatban: Denis-Linton, M., és Malvasio, F., *Trente ans de jurisprudence de la Cour nationale du droit d'asile et du Conseil d'État sur l'asile, Principales décisions de 1982 au 31 décembre 2011*, 2012. március. Lásd még: a Conseil d'État (államtanács, Franciaország) 2012. december 21-i Mme A... B... ítélete (332491. sz.); a Cour nationale du droit d'asile (nemzeti menekültügyi bíróság, CNDA, Franciaország) 2021. március 25-i Mmes S. ítélet (20006893 és 20006894 C. sz.), amelyben a CNDA elismerte egy Franciaországban született, a soninke etnikai csoporthoz tartozó szenegáli gyermek menekült jogállását, mivel a női nemi szervek megcsonkítása továbbra is jelentős mértékben elterjedt e népcsoport körében.

⁴⁸ A Noorzia-ügyre vonatkozó főtanácsnoki indítvány (C-338/13, EU:C:2014:288, 3. pont). Mengozzi főtanácsnok ezen indítványában hozzáteszi, hogy a kényszerházasságokban legalább a házastársak egyike szabad és teljes beleegyezésének megadása nélkül köt házasságot, és „[e személy, elsősorban a nő] akaratát befolyásoló fizikai vagy pszichológiai kényszer alatt áll, így különösen fenyegetés vagy más érzelmi, illetve súlyosabb esetekben fizikai sérelem éri” (2. pont). Lásd még: Szpunar főtanácsnok Belgische Staat ügyre vonatkozó indítványa (kiskorú házasság) (C-230/21, EU:C:2022:477, 2. pont).

⁴⁹ A „családon belüli erőszak” fogalmának tekintetében lásd: az Isztambuli Egyezmény 3. cikkének b) pontja. Amint az egyezményhez fűzött magyarázó jelentés megállapítja, a családon belüli erőszak elsősorban az erőszak két típusával esik egybe: a párkapcsolati erőszakkal, függetlenül attól, hogy a kapcsolat fennáll-e vagy véget ért, valamint a generációk, különösen a szülők és a gyermekek között fennálló erőszakkal.

cselekményeknek (verés, nemi erőszak és egyéb szexuális visszaélések stb.), amelyek bizonyos közösségekben hagyományosak. Ezen egyéni elbírálás keretében a kérelmezőnek természetesen teljes körű, részletes információkat, különösen családi, földrajzi és szociológiai információt kell szolgáltatnia a személyét fenyegető kockázatokkal kapcsolatban. Az illetékes nemzeti hatóságnak nemcsak a kérelmező személyiségét, életkorát, iskolai végzettségét, származását, előéletét és társadalmi helyzetét kell figyelembe vennie, hanem a származási országra vonatkozó általános információkat is, és különösen az adott országban, régióban, csoportban vagy etnikai csoportban uralkodó társadalmi vagy szokásjogi normákat, valamint a hatályos jogszabályok állapotát és azok végrehajtását.

79. Végül úgy vélem, hogy a 2011/95 irányelv (30) preambulumbekzdésében foglaltak azon különleges kockázatok figyelembe vételét is lehetővé teszik, amelyekkel azok a nők szembesülnek, akik nem felelnek meg a származási országuk társadalmi normáinak, vagy megpróbálnak szembeszállni azokkal. Noha nincs kimerítő felsorolása azoknak a különböző társadalmi csoportoknak, amelyeket az illetékes nemzeti hatóságok ezen az alapon azonosítani tudtak, a nemzeti esetjog és az Európai Unió Menekültügyi Ügynöksége (EASO) által közzétett származási országra vonatkozó információs jelentések⁵⁰ tanulmányozása lehetővé teszi néhány csoport azonosítását. Így azokban az országokban és társadalmakban, ahol a női nemi szervek megcsonkítása társadalmi norma, az e gyakorlatot megtagadó gyermekeket és serdülőket azonosíthatónak és egy egyértelműen elkülöníthető identitással rendelkező csoporthoz tartozónak kell tekinteni⁵¹, mivel a származási országukba történő visszatérésük esetén megalázó, kirekesztő és megtorló cselekményeknek lesznek kitéve⁵². Hasonlóképpen, a kényszerházasságot visszautasító nők egy olyan népességben, ahol ez a gyakorlat annyira elterjedt, hogy társadalmi normát képez⁵³, a 2011/95 irányelv értelmében egyértelműen elkülöníthető identitással rendelkező csoporthoz⁵⁴ tartozóknak minősülnek, mivel ki vannak téve közösségük szemrehányó tekintetének és a testi épségüket fenyegető erőszakos cselekményeknek⁵⁵.

⁵⁰ Korábban Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal (EASO). Annak lehetővé tétele, hogy az illetékes nemzeti hatóságok a mindennapokban eleget tudjanak tenni a 2011/95 irányelv 4. cikke (3) bekezdésének a) pontjában foglalt követelményeknek, valamint annak érdekében, hogy harmonizálni lehessen a nemzetközi védelem iránti kérelmek vizsgálatára vonatkozó eljárásokat a tagállamokban, az EASO-t bízta meg a feladattal, hogy a nemzetközi védelmet kérelmező személy származási országában vagy annak valamely régiójában fennálló helyzetre vonatkozó vizsgálatot tartalmazó tematikus jelentéseket készítsen. Ezeket a jelentéseket a származási országra vonatkozó „releváns, megbízható, pontos és naprakész” információk összegyűjtése alapján készítik el, valamennyi vonatkozó információforrást, többek között nemzetközi szervezeteket, különösen az UNHCR-t, és egyéb érintett szervezeteket, köztük az uniós intézmények, szervek és szervezetek tagjait, továbbá az Európai Külügyi Szolgálatot (EKSZ) felhasználva (lásd: az Európai Unió Menekültügyi Ügynökségéről és a 439/2010/EU rendelet hatályaon kívül helyezéséről szóló, 2021. december 15-i 2021/2303/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2021. L 468., 1. o.) 9. cikkének (1) bekezdése és (2) bekezdésének a) pontja).

⁵¹ Lásd például a francia ítélkezési gyakorlatban: a Menekültügyi Fellebbviteli Bizottság (CRR, amely 2009. január 1-jén CNDA-vá alakult át, Franciaország) 2005. június 16-i M^{le} S. ítélete (492440. sz.), amely egy mali állampolgárról szólt, akin gyerekkorában női körülméletést hajtottak végre, és aki kifejezte, hogy nem hajlandó alávetni magát a leendő férje által követelt újabb csonkításnak, aminek következtében a családja és a helyi hagyományos hatóságok részéről nyomásgyakorlásnak és fenyegetéseknek volt kitéve. A CRR úgy ítélte meg, hogy az üldöztetéstől való félelem megalapozott, mivel ez az állampolgár azon nők társadalmi csoportjába tartozott, akik el akarták kerülni a női nemi szerveik megcsonkítását, és mivel nem részesült semmilyen védelemben a hatóságok részéről.

⁵² EASO, *Report on Female Genital Mutilation/Cutting in Ethiopia*, 2022. május 12., különösen a 4.2. pont: „Consequences for refusing to undergo FGM”, 32. oldal. Lásd még: EASO, „Protecting women and girls in the asylum procedure” című tájékoztató, 2021. december, különösen a 2. o.; Middelburg, A. és Balta, A., „Female Genital Mutilation/Cutting as a ground for asylum in Europe”, *International Journal of Refugee Law*, 28. kötet, 3. szám, Oxford University Press, 2016, 416–452. o.

⁵³ Lásd például: a CNDA 2021. március 29-i Mme T. ítélete (20024823 C+. sz.), amely elismeri egy elefántcsontparti állampolgár menekült jogállását, mivel egy kényszerházasságot utasított vissza, amelyet a nemi szervek megcsonkításával való fenyegetés kísért.

⁵⁴ Lásd e tekintetben a francia ítélkezési gyakorlatban: a CRR 2004. október 15-i M^{le} NN ítélete (444000 sz.).

⁵⁵ Ezzel összefüggésben az UNHCR 2012. október 23-i, a nemzetközi védelemről szóló 9. sz. iránymutatásában: Menekült státuszra irányuló kérelmek a szexuális irányultság és/vagy a nemi identitás alapján az 1951. évi egyezmény 1A. cikkének (2) bekezdésével és/vagy a menekültek státuszáról szóló, 1967. évi jegyzőkönyvvel összhangban megállapította, hogy: „amikor a család vagy a közösség helytelenítése a család vagy a közösség által, a „becsület nevében” elkövetésre kerülő súlyos fizikai erőszakkal, akár emberöléssel való fenyegetésben testesül meg, e fenyegetést üldöztetésnek kell tekinteni (23. pont).

80. Az UNHCR hasonlóképpen úgy véli, hogy azok az afgán nők, akik Európába menekülve a társadalom, a hagyományok, sőt a származási országuk jogrendszere által rájuk osztott szerepekkel ellentétben nyugati normákat és értékeket fogadhattak el, majd hazatértek, egy meghatározott társadalmi csoporthoz tartozónak tekinthetők⁵⁶. Így az EASO Afganisztánról szóló tájékoztató jelentése (2023) egyértelműen megállapítja, hogy azok az afgán nők vagy fiatal nők, akik viselkedésük, érzelmi kapcsolataik, megjelenésük, tevékenységeik, véleményük, foglalkozásuk és/vagy külföldi tartózkodásuk miatt nyugati életstílus szerint élnek, olyannak tekinthetők, mint akik megszegik a bevett társadalmi és vallási normákat, és ki vannak téve a családon belüli erőszaknak, testi fenyegetésnek és a büntetés egyéb formáinak, amelyek az elszigeteléstől vagy megbélyegzéstől a becsület nevében elkövetett bűncselekményekig terjednek azok esetében, akiket azzal vádolnak, hogy szégyent hoztak a családjukra, a közösségükre vagy a törzsükre⁵⁷.

81. Ezt a konkrét kérdést jelenleg a Bíróság a fiatal iraki nők helyzetéről szóló Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (az Unió értékeivel azonosuló személyek) (C-646/21) ügyben benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem keretében tárgyalja, miután a Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (C-456/21) ügyben benyújtott, lényegében azonos tárgyú, fiatal afgán nőket érintő kérelmet visszavonták⁵⁸.

82. E megfontolások fényében úgy vélem, hogy a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontját úgy kell értelmezni, hogy egy harmadik országbeli állampolgár a neme miatt „meghatározott társadalmi csoporthoz” tartozónak tekinthető, ha a tények és a körülmények értékelése alapján megállapítható, hogy pusztán a nemi hovatartozásán, azaz női identitásán és jogállásán túlmenően, egyértelműen elkülöníthető identitással rendelkezik a származási országában, mivel az őt körülvevő társadalom másként tekint rá az országa vagy a saját közössége társadalmi, jogi vagy vallási normái, rítusai vagy szokásai miatt. Ezen értékelés keretében azon cselekmények jellege, amelyeknek az említett állampolgár szerint a származási országába való visszaküldése esetén ki lenne téve, olyan releváns tényező, amelyet az illetékes nemzeti hatóságnak figyelembe kell vennie.

3. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett, az üldöztetés oka és az üldözésnek minősülő cselekménnyel szembeni védelem hiánya közötti ok-okozati összefüggés megállapítására (a 2011/95 irányelv 9. cikkének (3) bekezdése) vonatkozó negyedik kérdésről

83. Előzetes döntéshozatal iránti negyedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi a Bíróságtól, hogy abban az esetben, ha a nemi alapú családon belüli erőszakot az államtól független szereplő követte el, a 2011/95 irányelv 9. cikkének (3) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az illetékes nemzeti hatóság köteles megállapítani az üldöztetés okai és az állam, vagy az államot ellenőrzésük alatt tartó felek vagy szervezetek által nyújtott védelem hiánya közötti ok-okozati összefüggést.

⁵⁶ Lásd az UNHCR „Submission by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in case numbers 201701423/1/V2, 201704575/1/V2 and 201700575/1/V2 before the Council of State” című dokumentumát (16. pont).

⁵⁷ Country Guidance: Afghanistan, 2023. január. A 3.12. pontban ez a jelentés kifejezetten utal a „zina” nevű erkölcs nevében elkövetett bűncselekményre, amely magában foglalja a sáriával ellentétes valamennyi magatartást – mint például a nem engedélyezett szexuális kapcsolatot, a házasság előtti szexuális kapcsolatot, a házasságtörést, amely halállal büntetendő –, vagy a becsület nevében elkövetett erőszakra, beleértve a becsületgyilkosságot, amelyet különösen a nőkkel szemben alkalmaznak (74. o.).

⁵⁸ Lásd: a Bíróság elnökének 2021. október 26-i Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid végzését (C-456/21, nem tették közzé, EU:C:2021:901). A C-646/21. sz. ügy többek között azt a kérdést veti fel, hogy azok az értékek és életmódbeli szabályok, amelyeket egy fiatal nő valamely tagállam területén való tartós tartózkodása során, életének egy fontos, identitását alakító időszakában sajátított el, a 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontja értelmében vett „meg nem változtatható közös háttér” körébe tartozónak, vagy inkább az e cikk értelmében olyanoknak tekinthetők, akiknek „olyan közös [...] jellemzőik vannak, amelyek olyannyira alapvetők az identitás, illetve lelkiismeret szempontjából, hogy az érintett személyeket nem lehetne azok feladására kényszeríteni”.

84. Előjáróban rá kell mutatni arra, hogy ahhoz, hogy a családon belüli erőszakot megvalósító cselekmények – amelyeket definíció szerint az államtól független szereplők követnek el – a 2011/95 irányelv 9. cikkének (1) bekezdése értelmében vett üldöztetésnek minősülő cselekménynek minősüljenek, az illetékes nemzeti hatóságnak az említett irányelv 6. cikkének c) pontja szerint figyelembe kell vennie azt a tényt, hogy az állam vagy az azt ellenőrző fél, illetve szervezet nem képes vagy nem hajlandó védelmet nyújtani az áldozatnak.

85. Ez a bemutatás alapvető jelentőségű, mivel a származási országnak az üldözési cselekményekkel szembeni védelem biztosítására vonatkozó képessége, illetve épp ellenkezőleg annak hiánya döntő bizonyítéknak minősül a menekült jogállás nyújtását, illetve adott esetben annak megszűnését eredményező értékelés során⁵⁹. Amint ugyanis arra a Bundesrepublik Deutschland (A család egységének fenntartása) ügyre vonatkozó indítványomban⁶⁰ rámutattam, a nemzetközi védelem egy olyan helyettesítő védelem, amelyet a kérelmező számára akkor biztosítanak, ha, és ameddig a származási országa nem tudja vagy nem akarja megvédeni őt az üldöztetés vagy az őt ért súlyos sérelem veszélyétől⁶¹, és ezáltal a félelme megalapozottnak minősül.

86. Az üldöztetéssel vagy súlyos sérelemmel szembeni védelem fennállására vonatkozó ezen értékelést a 2011/95 irányelv 7. cikkében⁶² foglalt követelményekkel összhangban kell elvégezni.

87. Először is, ezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése meghatározza e védelem nyújtóit. E védelmet az államnak, vagy az államot vagy az államterület egy jelentős részét ellenőrzésük alatt tartó feleknek vagy szervezeteknek kell biztosítaniuk. Az illetékes nemzeti hatóságnak az ilyen védelem meglétének értékelése érdekében meg kell győződnie arról, hogy ez utóbbiak nemcsak képesek, hanem hajlandók is a kérelmezőt az üldöztetéssel vagy a súlyos sérelemmel szemben megvédeni. Ez a tényező különösen fontos abban az esetben, ha a nemzetközi védelmet kérelmező nő, aki attól tart, hogy a származási országába való visszatérése esetén családon belüli erőszak áldozatává válik.

88. Másodszor, a 2011/95 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése értelmében az üldöztetés vagy súlyos sérelem elleni védelemnek hatékonnak és ideiglenes jellegűnek [helyesen: nem ideiglenes jellegűnek] kell lennie. Ez azt jelenti, hogy a védelem nyújtói megfelelő lépéseket tesznek az üldöztetés, illetve a súlyos sérelem megakadályozása érdekében⁶³, és hogy a kérelmezőnek hozzá

⁵⁹ 2021. január 20-i Secretary of State for the Home Department ítélet (C-255/19, EU:C:2021:36. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Így – amint azt a Bíróság elismerte – az üldöztetéstől való félelem és az üldöztetésnek minősülő cselekményekkel szembeni védelem szorosan összefüggő feltételek (ezen ítélet 56. pontja).

⁶⁰ C 91/20, EU:C:2021:384, 82. pont.

⁶¹ Emlékeztetek arra, hogy a 2011/95/EK irányelv a genfi egyezmény 1. cikkéhez hasonlóan a nemzetközi védelem szubszidiaritásának elvét foglalja magában mind a menekült jogállás megadása, mind annak megszüntetése (a 2011/95 irányelv 11. cikke) vagy kizárása (a 2011/95 irányelv 12. cikkének (1) bekezdése) tekintetében. E tekintetben lásd: az 1951. évi egyezmény és a menekültek jogállásáról szóló 1967. évi Jegyzőkönyvön alapuló menekült státusz meghatározására szolgáló eljárásról és az azzal kapcsolatos követelményekről című kézikönyv 90. pontja, UNHCR, Genf, 1992. A jogirodalomban lásd különösen: Hathaway, J. C. és Foster, M., *The law of refugee status*, 2. kiadás, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, 55. o.: „A menekültek joga azon a feltevésen alapul, hogy a nemzeti védelem – amennyiben rendelkezésre áll – megelőzi a helyettesítő nemzetközi védelmet”; a 462. o.: „a menekültek jogának célja, hogy helyettesítő védelmet biztosítson az érdemi nemzeti védelem létrehozásáig vagy megújításáig”, valamint 494. és 495. o. Lásd még: Goodwin-Gill, G. S., és McAdam, J., *The refugee in international law*, 3. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2007., 421. o.: „A védelem hiánya vagy megtagadása a menekült alapvető jellemzője, és a nemzetközi jog feladata, hogy saját védelmével helyettesítse azt a védelmet, amelyet a származási ország nem tud vagy nem akar nyújtani” (szabad fordítás). Lásd: a Bundesrepublik Deutschland (A család egységének fenntartása) ügyre vonatkozó indítványom (C-91/20, EU:C:2021:384, 82. pont és 52. lábjegyzet).

⁶² Lásd még: a 2011/95 irányelv (26) preambulumbekkezdése.

⁶³ A 7. cikk (2) bekezdése az üldöztetésnek minősülő cselekmények megelőzésére hozott intézkedésekre, valamint az ilyen cselekmények felderítésére, üldözésére és büntetésére szolgáló hatékony igazságszolgáltatási rendszer meglétére utal (a 2004/83 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése – amely megegyezik a 2011/95 irányelv 7. cikke (2) bekezdése második mondatával – tekintetében lásd: 2021. január 20-i Secretary of State for the Home Department ítélet [C-255/19, EU:C:2021:36, 44. pont]).

kell férnie az említett védelemhez. Ez a rendelkezés a kérelmező állampolgársága szerinti államnak az ezen irányelv értelmében üldöztetésnek minősülő cselekmények megelőzésére és szankcionálására való képességére utal.

89. A 2011/95 irányelv 9. cikkének (3) bekezdése előírja továbbá, hogy az illetékes nemzeti hatóságnak kapcsolatot kell megállapítania az ezen irányelv 10. cikkében említett üldöztetési okok és az említett irányelv 9. cikkének (1) bekezdése szerinti üldöztetésnek minősített cselekmények, illetve az ilyen cselekményekkel szembeni védelem hiánya között.

90. Az alapügyben szereplőhöz hasonló helyzetben az illetékes nemzeti hatóságnak tehát azt kell értékelnie, hogy megállapítható-e ok-okozati összefüggés egyrészt a kérelmező saját otthonában vagy családi körben elkövetett családon belüli erőszakos cselekmények alapjául szolgáló ok, nevezetesen a valamely társadalmi csoporthoz való tartozás, másrészt a származási ország hatóságai által a 2011/95 irányelv 7. cikke értelmében vett, e cselekményekkel szemben nyújtott védelem hiánya között.

91. Ez az értékelés alapvető fontosságú annak megállapításához, hogy a harmadik országbeli állampolgár nem tudja ezen ország védelmét igénybe venni, és igazolható, hogy a 2011/95 irányelv 2. cikkének d) pontja értelmében ezt nem teszi meg, arra való tekintettel, hogy az említett ország nem tudja vagy nem kívánja megakadályozni az említett cselekményeket, illetve azokat nem üldözi és nem szankcionálja.

92. Az említett értékelést különösen nehéz lehet elvégezni.

93. A kérelmezőnek az államtól független szereplők erőszakhoz vezető motivációira vonatkozó állításai szükségszerűen szubjektív elemeket tartalmaznak, és nem mindig alapulnak közvetlen vagy okirati bizonyítékokon. E tekintetben az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a DAB úgy ítélte meg, hogy „a kérelmező nagykorú”, és a nemzetközi védelem iránti kérelmének alátámasztására hivatkozott tények ismertetése során „nem jelezte, hogy a neve miatt üldözik”. Mindazonáltal egy ilyen kérelem nem utasítható el azon az alapon, hogy az érintett harmadik országbeli állampolgár nem jelezte, hogy a származási országában őt ért erőszakos cselekmények a 2011/95 irányelv 2. cikkének d) pontjában felsorolt okok valamelyikéhez kapcsolódnak. Az állandó ítélkezési gyakorlatból ugyanis kitűnik, hogy a nemzetközi védelmet kérelmező nyilatkozatai a tények és körülmények illetékes hatóságok által folytatott értékelésére irányuló eljárásnak csupán a kiindulópontját képezik. Noha ezen irányelv a 4. cikkének (1) bekezdésében előírja, hogy a tagállamok a nemzetközi védelmet kérelmező személy kötelezettségének tekinthetik, hogy a lehető leggyorsabban bemutasson a nemzetközi védelem iránti kérelem megalapozásához szükséges valamennyi bizonyítékot, ugyanezen rendelkezés előírja, hogy a kérelme szempontjából jelentőséggel bíró bizonyítékok értékelését – a nemzetközi védelmet kérelmező közreműködésével – a tagállam végzi⁶⁴. Márpedig az illetékes nemzeti hatóságok által értékelendő, jelentőséggel bíró bizonyítékok között az említett irányelv 4. cikkének (2) bekezdése „a nemzetközi védelem iránti [kérelem] indokait” említi, amelyek szükségszerűen magukban foglalják azon üldözési cselekmények indokát, amelyeknek a kérelmező állítása szerint ki van téve⁶⁵.

⁶⁴ Lásd: 2020. november 19- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Katonai szolgálat és menekültügy) ítélet (C-238/19, EU:C:2020:945, 52. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

⁶⁵ Lásd: 2020. november 19-i Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Katonai szolgálat és menekültügy) ítélet (C-238/19, EU:C:2020:945, 53. pont).

94. A származási ország által az üldöztetés vagy súlyos sérelem ellen nyújtott védelem tekintetében az illetékes nemzeti hatóságnak kell megállapítania, hogy az milyen mértékben felel meg a 2011/95 irányelv 7. cikkében foglalt követelményeknek, és különösen azt, hogy ez a védelem hatékony-e.

95. Így a 2011/95 irányelv 4. cikke (3) bekezdésének a) pontja szerint e hatóságnak a nemzetközi védelem iránti kérelmet egyedi alapon kell értékelni, figyelembe véve a származási országra vonatkozó valamennyi releváns tény, ideértve a származási ország törvényi és rendeleti rendelkezéseit, valamint azok alkalmazási módját is. Ezenfelül ezen irányelv 4. cikke (5) bekezdésének c) pontja értelmében a kérelmező állításainak hihetőségét és következetességét a kérelmével kapcsolatban ismert általános és egyedi információk figyelembe vételével kell értékelni⁶⁶.

96. Ezzel összefüggésben az EASO a törökországi helyzetről szóló 2016. novemberi tájékoztató jelentésében⁶⁷ megállapítja, hogy a nemek közötti egyenlőség biztosítása és a nők elleni erőszak különböző formáinak – köztük a családon belüli erőszaknak – a megelőzése érdekében Törökországban bevezetett jogalkotási reformok⁶⁸ ellenére a török hatóságok által a nők elleni erőszakkal szemben folytatott küzdelem érdekében tett erőfeszítések a nők információhoz, jogi segítségnyújtáshoz, a panaszok nyilvántartásba vételéhez és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférése tekintetében nem megfelelőek és hatástalanok, mivel a távoltartást elrendelő vagy védelmi határozatokat a rendőrség ritkán hajtja végre. Ami az olyan támogatási szolgáltatásokat illeti, mint amilyenek a nők számára fenntartott menedékhelyek vagy áldozatsegítő központok, amelyek száma nem elegendő, e szolgáltatások nem megfelelőek. A „becsület nevében elkövetett bűncselekmények” és a családon belüli erőszak tekintetében ez a jelentés rámutat, hogy az elítélési arány különösen alacsony, és a bűncselekmények többségét a délkelet-törökországi konzervatív családokban követik el. Jelzem, hogy ez a jelentés nem veszi figyelembe, hogy Törökország 2021-ben kilépett az Isztambuli Egyezményből⁶⁹.

97. Hasonlóképpen felhívom a figyelmet arra, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága az M.G. kontra Törökország ítéletében⁷⁰ ugyanazt állapította meg, mint 2009-ben az Opuz kontra Törökország ítéletében⁷¹ és 2014-ben a Durmaz kontra Törökország ítéletében⁷², nevezetesen azt, hogy Törökországban a családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyekben már megállapítottan széles körű és diszkriminatív bírói passzivitás tapasztalható, valamint, hogy a nem házas vagy elvált nők számára biztosított védelmi intézkedések nem hozzáférhetőek.

98. Mindezen elemek alapján úgy vélem, hogy a 2011/95 irányelv 9. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az államtól független szereplő által elkövetett üldöztetésnek minősülő cselekmény esetén az illetékes nemzeti hatóságnak a nemzetközi védelem iránti kérelem egyedi

⁶⁶ A 2011/95 irányelv 4. cikke (5) bekezdésének c) pontja szerint „[a]mennyiben a tagállamok alkalmazzák az (1) bekezdés első mondatában említett elvet, amely szerint a kérelmezőnek meg kell indokolnia a nemzetközi védelem iránti kérelmét, és amennyiben a kérelmező állításait nem támasztják alá dokumentumok vagy egyéb bizonyítékok, úgy ezen állításokat nem kell bizonyítani, amennyiben: [...] megállapítható, hogy a kérelmező állításai logikailag összefüggőek és hihetőek, és nem mondanak ellent a kérelmével kapcsolatban ismert általános és egyedi információknak”.

⁶⁷ A származási országokról szóló tájékoztató jelentés, Törökország, Országtanulmány, amely elérhető az alábbi linken: https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/EASOCOI_Turkey_Nov2016.pdf (5.4.4. pont).

⁶⁸ Bár különböző jogszabályok közvetlenül vagy közvetve hivatkoznak a nők elleni erőszakra, így az Alkotmány, a Polgári Törvénykönyv és a Büntető Törvénykönyv, valamint a munkajog és az önkormányzati jog rendelkezései, a legfontosabb jogszabály a család védelméről és a nők elleni erőszak megelőzéséről szóló, 2012. március 8-i 6284. sz. törvény.

⁶⁹ Lásd: a jelen indítvány 6. lábjegyzete.

⁷⁰ EJEB, 2016. március 22., EC:ECHR:2016:0322JUD000064610, 96., 97. és 116. §.

⁷¹ EJEB, 2009. június 9., EC:ECHR:2009:0609JUD003340102, 198. §.

⁷² EJEB, 2014. november 13., EC:ECHR:2014:1113JUD000362107, 65. §.

elbírálását követően, a származási országra vonatkozó valamennyi releváns tény – ideértve az említett ország törvényeit és rendeleteit, valamint azok alkalmazásának módját – figyelembevételével meg kell állapítania, hogy van-e ok-okozati összefüggés egyrészt az erőszakos cselekmények alapjául szolgáló okok – nevezetesen egy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás –, másrészt a származási ország hatóságai által az említett irányelv 7. cikke értelmében nyújtott védelem hiánya között.

B. A 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontja értelmében vett kiegészítő védelmi jogállás megadásának feltételei

99. Előzetes döntéshozatalra előterjesztett ötödik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság a 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontjában meghatározott kiegészítő védelmi jogállás feltételeinek pontosítását kéri olyan harmadik országbeli állampolgár vonatkozásában, akit nem lehet menekültként elismerni, de akit a származási országába való visszaküldése esetén a becsület nevében elkövetett bűncselekmény, valamint családon belüli erőszak, kényszerházasság és megbélyegzés áldozatává válás veszélye fenyegetne.

100. E bíróság két szempontra összpontosítja kérdését, amelyeket egymás után fogok megvizsgálni.

101. Az első szempont arra vonatkozik, hogy az ezen állampolgárt fenyegető erőszakos cselekmények mennyiben minősíthetők a 2011/95 irányelv 15. cikke értelmében vett „súlyos sérelemnek”, amennyiben súlyosan veszélyeztetik az életét, vagy embertelen, illetve megalázó bánásmódnak minősülnek.

102. A második szempont azt a követelményt érinti, amely szerint a harmadik ország állampolgárát ténylegesen kell hogy fenyegetse a 2011/95 irányelv 15. cikkében említett súlyos sérelem elszenvedésének veszélye, mivel nem tud vagy nem kíván élni a származási országa védelmével.

1. A harmadik országbeli állampolgárt fenyegető erőszakos cselekményeknek a 2011/95 irányelv 15. cikke értelmében vett „súlyos sérelemként” történő minősítéséről

103. A kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra szeretne választ kapni a Bíróságtól, hogy a 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy abban a helyzetben, amikor egy harmadik ország állampolgára azt állítja, hogy a származási országába való visszaküldése esetén fennáll a veszélye annak, hogy becsület nevében elkövetett bűncselekmény és nemi alapú erőszakos cselekmények áldozatává válik, elegendő-e annak megállapítása, hogy fennáll az említett irányelv 15. cikkének a) pontja értelmében vett „halálbüntetés vagy kivégzés” tényleges veszélye, vagy átfogó értékelés keretében kell megállapítani, hogy az említett irányelv 15. cikkének b) pontja értelmében vett „embertelen, illetve megalázó bánásmód vagy büntetés” veszélye áll fenn.

104. A 2011/95 irányelv 15. cikke a „súlyos sérelem” három típusát határozza meg, amelyek fennállásának megállapítása az azt elszenvedő személy számára kiegészítő oltalom megadásához vezethet. Ezek közé tartozik nevezetesen az olyan súlyos sérelem, mint az irányelv 15. cikkének a) pontjában (amely tartalmilag az EJEE 2. cikkének és a 6. jegyzőkönyv 1. cikkének felel

meg⁷³⁾ meghatározott „halálbüntetés vagy kivégzés”, valamint az irányelv 15. cikkének b) pontjában (amely tartalmilag az EJEE 3. cikkének felel meg⁷⁴⁾ meghatározott „kínzás vagy embertelen, illetve megalázó bánásmód vagy büntetés alkalmazása”. Amint azt a Bíróság elismerte, ezek a „súlyos sérelmek” magukban foglalják azokat a helyzeteket, amelyekben a nemzetközi védelmet kérő személy „konkrétan egy meghatározott típusú sérelem veszélyének van kitéve”⁷⁵⁾.

105. Megjegyzem, hogy a nemzetközi védelmet kérő személyt fenyegető „súlyos sérelmek” vagylagos felsorolását a 2011/95 irányelv 15. cikkének a) és b) pontja tartalmazza: „a) halálbüntetés *vagy* kivégzés; *vagy* b) kínzás *vagy* embertelen, *illetve* megalázó bánásmód *vagy* büntetés alkalmazása”⁷⁶⁾. Ez a felsorolás az uniós jogalkotó azon szándékáról tanúskodik, hogy a lehető legszélesebb körben lefedje azokat a helyzeteket, amelyek fennállása esetén egy harmadik ország állampolgárának nemzetközi védelemben kell részesülnie, még akkor is, ha nem kapta meg a menekült jogállást.

106. Ami a „becsület nevében elkövetett bűncselekmény” fogalmát illeti, az Európa Tanács előkészítő munkájából kitűnik, hogy ez minden olyan cselekményre vonatkozik, amellyel a család vagy a közösség egy tagja megöl, megcsonkít, megéget vagy megsebesít egy nőt a család becsületének helyreállítása érdekében, azzal az indokkal, hogy a nő életmódválasztásával, emancipációs szándékával, a házasság megtagadásával vagy szexuális irányultságával megsértette a kulturális, vallási normákat vagy hagyományokat⁷⁷⁾. Ezt a cselekményt, amennyiben egy személynek egy családtag vagy egy közösség tagja általi megöléséből áll, mivel „kivégzésről” van szó, a 2011/95 irányelv 15. cikkének a) pontja szerint kell értelmezni.

107. Fontosnak tűnik számomra, hogy a „kivégzés” fogalmát nem szabad az állami hatóságok által elkövetett cselekményre korlátozni. Ha ugyanis ez a „becsület nevében elkövetett bűncselekmény” valaki megöléséből áll, akkor nem minősíthető a 2011/95 irányelv 15. cikkének b) pontja értelmében vett „kínzás vagy embertelen, illetve megalázó bánásmód vagy büntetés alkalmazásának” csak azért, mert azt az államtól független szereplő követte el. Ezen túlmenően az említett irányelv 6. cikke úgy rendelkezik, hogy súlyos sérelem forrásai az államtól független szereplők is lehetnek, amennyiben megállapítható, hogy az állam vagy az államot ellenőrzésük alatt tartó felek vagy szervezetek nem tudnak vagy nem kívánnak a súlyos sérelemmel szemben védelmet nyújtani. Egyébiránt, az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata szerint az EJEE 2. cikke olyan helyzetekre terjed ki, amikor az állam nem teljesítette valamely személy életének védelmére vonatkozó kötelezettségét, noha tudatában volt annak, hogy e személy életét harmadik személy bűncselekménye folytán valós és közvetlen veszély fenyegeti. Így az Opuz kontra Törökország ítéletben⁷⁸⁾ ez a bíróság úgy ítélte meg, hogy az állam köteles gyakorlati

⁷³⁾ A 2004/83 irányelv előkészítő munkájával összefüggésben lásd: az Európai Unió Tanácsa elnökségének a Bevándorlással, Határokkal és Menekültüggyel Foglalkozó Stratégiai Bizottsághoz címzett, 2002. szeptember 25-i 2148/02. sz. feljegyzése, amely a következő linken érhető el: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12148-2002-INIT/fr/pdf> (5. o.). Bár a 2011/95 irányelv hatályon kívül helyezte és felváltotta a 2004/83 irányelvet, ez a normaváltozás nem vezetett a kiegészítő védelem nyújtására vonatkozó jogi szabályozásban vagy a vonatkozó rendelkezések számozásában bekövetkezett változáshoz. A 2011/95 irányelv 15. cikkének szövege tehát megegyezik a 2004/83 irányelv 15. cikkének szövegével, így az utóbbi rendelkezéssel kapcsolatos ítélkezési gyakorlat releváns az előbbi rendelkezés értelmezése szempontjából.

⁷⁴⁾ Lásd: 2009. február 17-i Elgafaji ítélet (C-465/07, EU:C:2009:94, 28. pont).

⁷⁵⁾ Lásd: 2021. június 10-i Bundesrepublik Deutschland (A „súlyos és egyedi fenyegetettség” fogalma) ítélet (C 901/19, EU:C:2021:472, 25. és 26. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

⁷⁶⁾ Kiemelés tőlem.

⁷⁷⁾ Lásd: Európa Tanács: Isztambuli Egyezmény – Az úgynevezett „becsület nevében elkövetett bűncselekmények”, 2019; az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése által 2021. szeptember 28-án elfogadott, „Az úgynevezett »becsület« nevében elkövetett bűncselekmények elleni küzdelem megerősítése” című 2395 (2021) sz. határozat

⁷⁸⁾ EJEB, 2009. június 9. (EC:ECHR:2009:0609JUD003340102).

intézkedéseket hozni egy olyan személy védelme érdekében, aki családon belüli erőszak áldozata, és akiről előzetesen megállapítható volt, hogy a becsület védelmében elkövetett gyilkosság potenciális célpontja lehet. Az említett bíróság szerint az EJE 2. cikke tehát megköveteli az államtól, hogy az élethez való jogot a személy elleni bűncselekményektől való elrettentést szolgáló hatékony büntetőjogi szabályozás bevezetésével biztosítsa, amely a jogsértések megelőzésére, visszaszorítására és megbüntetésére irányuló végrehajtási mechanizmuson alapul⁷⁹.

108. Ilyen körülmények között, ha az illetékes nemzeti hatóság az eset konkrét körülményeinek átfogó értékelését követően megállapítja, hogy az érintett személyt a családja vagy a közössége becsületének védelme miatt kivégzés veszélye fenyegeti, és ez a veszély valós és *megalapozott* a származási ország hatóságai által nyújtott védelem hiánya miatt, az ilyen cselekményt a 2011/95 irányelv 15. cikkének a) pontja értelmében vett „kivégzésnek” kell minősíteni, és önmagában is a kiegészítő védelmi jogállás megadásához vezethet, ha az e célból meghatározott egyéb feltételek teljesülnek.

109. E jogállás megadásához nem szükséges annak megállapítása, hogy az érintett személyt ezen felül az a veszély is fenyegeti, hogy az ezen irányelv 15. cikkének b) pontja értelmében vett kínzás vagy embertelen, illetve megalázó bánásmód vagy büntetés áldozatává válik.

110. Ugyanakkor felhívom a figyelmet arra, hogy az illetékes nemzeti hatóságnak teljes körűen értékelnie kell azt a súlyos sérelmet, amelyet az érintett személy elszenvedne, ha visszaküldenék a származási országába⁸⁰. Ez egyrészt a 2011/95 irányelv 4. cikkében meghatározott követelményekből következik, amelyek értelmében az illetékes nemzeti hatóságnak megfelelő és hatékony vizsgálatot kell végeznie a nemzetközi védelem iránti kérelem kapcsán annak érdekében, hogy az érintett személy védelmének szükségességére vonatkozóan átfogó értékelést adjon. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy ez a hatóság a menekültként való elismerés feltételei vizsgálatának keretében már értékelte a kérelmezőt a származási országban fenyegető cselekmények jellegét és terjedelmét. Másrészt ezzel el lehet kerülni azokat a kényes helyzeteket, amelyekben a származási országban fennálló körülményekben időközben bekövetkezett változás miatt a 2011/95 irányelv 16. cikkének (1) bekezdése alkalmazásában azt kellene megállapítani, hogy az érintett személy már nem tekinthető kiegészítő védelemre jogosult személynek, és ezért a veszély hiányának megállapítása miatt a jogállását idő előtt visszavonják⁸¹.

111. E megfontolásokból következik, hogy a 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontját és 15. cikkét úgy kell értelmezni, hogy abban a helyzetben, amikor az illetékes nemzeti hatóság az eset konkrét körülményeinek átfogó értékelését követően megállapítja, hogy egy harmadik országbeli állampolgárt nem csupán a családja vagy a közössége becsületének védelme címén történő kivégzés veszélye fenyegeti, hanem családon belüli erőszak vagy a nemi alapú erőszak bármely más cselekménye következtében kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés áldozatává is válhat, e hatóság köteles e cselekményeket „súlyos sérelmet” képezőknek minősíteni.

⁷⁹ Lásd: ezen ítélet 128. és 129. §-a. Lásd még: a családon belüli erőszak esetében az EJE 2009. január 15-i, Branko Tomašić és társai kontra Horvátország ítélete (EC:ECHR:2009:0115JUD004659806, 52. és 53. §); 2021. július 8-i, Tkheldize kontra Horvátország ítélet (EC:ECHR:2021:0708JUD003305617, 57. §).

⁸⁰ Emlékeztetek arra, hogy a nemi alapú erőszak egy sokrétű jelenség. A becsület nevében elkövetett bűncselekmények emberrablás, emberrablás, kínzás, csonkítás vagy kényszerházasság formájában valósulhatnak meg, amelyhez a nemi szervek megcsonkítása is társulhat, a családon belüli erőszak pedig olyan jelenség, amely nemcsak fizikai és szexuális támadásokban, hanem olyan lelki erőszakban is megnyilvánulhat, amely alkalmas arra, hogy testi vagy lelki sérülést, erkölcsi szenvedést vagy anyagi veszteséget okozzon (lásd: az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1985. november 29-én elfogadott, a bűncselekmények és a hatalmi visszaélések áldozatai vonatkozásában az igazságszolgáltatás alapelveiről szóló 40/34. sz. határozat

⁸¹ Jóllehet a 2011/95 irányelv 16. cikkének (2) bekezdése előírja, hogy a tagállamoknak „meg kell vizsgálniuk, hogy a körülményekben bekövetkezett változás annyira jelentős és maradandó jellegű-e, hogy a kiegészítő védelemre jogosult személy súlyos sérelemmel szembeni fenyegetettsége már nem megalapozott”.

2. A 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontja értelmében vett tett súlyos sérelem elszenvedésének megalapozott veszélye

112. A kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra szeretne választ kapni, hogy a 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy abban az esetben, ha egy harmadik országbeli állampolgár azt állítja, hogy a származási országába való visszaküldése esetén becsület nevében elkövetett bűncselekmény és nemi alapú erőszak áldozatává válás veszélye fenyegetné őt, elegendő-e annak megállapítása, hogy az érintett személy nem tudja igénybe venni az említett ország védelmét, vagy annak megállapítása is szükséges, hogy miért nem kívánja igénybe venni az említett védelmet.

113. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság az Emberi Jogok Európai Bírósága által az N. kontra Svédország ítéletben⁸² az EJEE 3. cikkének egy olyan helyzetben való megsértésével összefüggésben tett megállapításokra hivatkozik, amelyben egy afgán állampolgár, aki különvált a férjétől, és nem felel meg a társadalom, a hagyományok vagy akár a jogrendszer által neki tulajdonított szerepeknek, ki van téve a bántalmazás veszélyének, ha visszaküldik a származási országába, mivel a befogadás és a női menedékhelyeken való élet feltételei arra kényszerítik ezeket a nőket, hogy visszatérjenek az otthonukba, ahol bántalmazás vagy a becsület nevében elkövetett bűncselekmények áldozatává válnak.

114. A Közös Európai Menekültügyi Rendszerben a kiegészítő védelem kiegészíti a menekült jogállásra vonatkozó, a Genfi Egyezményben meghatározott szabályokat.

115. A 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontja szerint „kiegészítő védelemre jogosult személy” az olyan harmadik országbeli állampolgár vagy hontalan személy, aki nem minősül menekültnek, de akivel kapcsolatban megalapozott okokból azt kell feltételezni, hogy származási országába való visszatérése esetén a 15. cikk szerinti súlyos sérelem elszenvedése tényleges veszélyének lenne kitéve; valamint aki nem tudja vagy az ilyen veszélytől való félelmében nem kívánja ezen ország védelmét igénybe venni.

116. Így a 2011/95 irányelv 2. cikkének d) pontjában szereplő „menekült” fogalmához hasonlóan, amely a nemzetközi védelmet kérelmező személynek a származási országába való visszatérése esetén megvalósuló üldöztetéstől való félelme megalapozottságának megállapítását írja elő, a „kiegészítő védelemre jogosult személy” fogalmának az említett irányelv 2. cikkének f) pontjában szereplő meghatározása hasonlóképpen megköveteli azon súlyos sérelmek elszenvedésére irányuló veszély megalapozott jellegének a megállapítását, amelynek a kérelmező ki van téve az említett országba való visszatérése esetén. Emlékeztetek arra, hogy ez a bizonyítás annak megállapításához szükséges, hogy az érintett személy nem tudja, vagy indokoltan nem akarja igénybe venni a származási országa védelmét, és megköveteli, hogy az illetékes nemzeti hatóság az említett irányelv 7. cikke alapján értékelje az adott ország képességét és hajlandóságát az ilyen cselekmények megelőzésére, üldözésére és szankcionálására.

117. Ezzel kapcsolatban pontosítom, hogy e cikknek a szükséges védelem jellegére és terjedelmére vonatkozó követelményei éppúgy vonatkoznak a kérelmezőt fenyegető veszélyre, mint arra a súlyos sérelemre, amelyet a kérelmező a származási országába való visszaküldése esetén elszenvedne. Márpedig amikor az illetékes nemzeti hatóság megvizsgálja, hogy a kérelmező

⁸² EJEB, 2010. július 20., EC:ECHR:2010:0720JUD002350509, 60. §.

megfelel-e a kiegészítő védelem megadásához szükséges feltételeknek, addigra a menekültként való elismerésének feltételei vizsgálatának keretében már megállapította, hogy a származási ország képes-e és hajlandó-e a 2011/95 irányelv 7. cikkében előírt védelem biztosítására.

118. E megfontolásokból következik, hogy a 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontját úgy kell értelmezni, hogy abban az esetben, ha egy harmadik országbeli állampolgár azt állítja, hogy a származási országába való visszaküldése esetén becsület nevében elkövetett bűncselekmény és nemi alapú erőszak áldozatává válás veszélye fenyegetné őt, az illetékes nemzeti hatóság a veszély megalapozottságának megállapítása érdekében köteles megvizsgálni, hogy az állam, illetve az államot ellenőrzésük alatt tartó felek vagy szervezetek az ezen irányelv 7. cikkének megfelelő védelmet nyújtanak-e ezen súlyos sérelemmel szemben.

V. Véggkövetkeztetés

119. A fenti megfontolások összességére tekintettel azt javaslom, hogy az Administrativen sad Sofia-grad (szófia-i közigazgatási bíróság, Bulgária) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a Bíróság a következő választ adja:

Abban az esetben, ha egy harmadik ország állampolgára azzal az indokkal nyújt be nemzetközi védelem iránti kérelmet, hogy a származási országába való visszaküldése esetén attól tart, hogy becsület nevében elkövetett bűncselekmény vagy kényszerházasság áldozata lesz, valamint hogy otthonában családon belüli erőszaknak lesz kitéve:

- 1) A harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról szóló, 2011. december 13-i 2011/95/EU parlamenti és tanácsi irányelv 2. cikkének d) pontját

a a következőképpen kell értelmezni:

az olyan személy menekültként való elismerésének feltételeit, aki attól tart, hogy a származási országába való visszatérése esetén nemi alapú erőszak áldozatává válik, az említett irányelvben e célból meghatározott, és az irányelv általános rendszere és célja alapján, és az EUMSZ 78. cikk (1) bekezdése értelmében az Egyesült Nemzetek menekültek helyzetére vonatkozó egyezményével összhangban értelmezett rendelkezések figyelembe vételével, nem pedig az említett cikk értelmében vett „vonatkozó szerződésnek” nem minősülő, az Egyesült Nemzetek nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezményében és az Európa Tanácsnak a nőkkel szembeni erőszak és a családon belüli erőszak elleni küzdelemről és azok megelőzéséről szóló egyezményben (Isztambuli Egyezmény) foglalt meghatározások alapján kell megvizsgálni.

Ezen értelmezés során tiszteletben kell tartani az Európai Unió Alapjogi Chartája által elismert jogokat is.

- 2) A 2011/95 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének d) pontját

a a következőképpen kell értelmezni:

egy harmadik országbeli állampolgár a neme miatt „meghatározott társadalmi csoporthoz” tartozónak tekinthető, ha a tények és a körülmények értékelése alapján megállapítható, hogy pusztán a nemi hovatartozásán, azaz női identitásán és jogállásán túlmenő, egyértelműen elkülöníthető identitással rendelkezik a származási országában, mivel az őt körülvevő társadalom másként tekint rá az országa vagy a saját közössége társadalmi, jogi vagy vallási normái, rítusai vagy szokásai miatt. Ezen értékelés keretében azon cselekmények jellege, amelyeknek az említett állampolgár szerint a származási országába való visszaküldése esetén ki lenne téve, olyan releváns tényező, amelyet az illetékes nemzeti hatóságnak figyelembe kell vennie.

3) A 2011/95 irányelv 9. cikkének (3) bekezdését

a következőképpen kell értelmezni:

az államtól független szereplő által elkövetett üldöztetésnek minősülő cselekmény esetén az illetékes nemzeti hatóságnak a nemzetközi védelem iránti kérelem egyedi elbírálását követően, a származási országra vonatkozó valamennyi releváns tény – ideértve az említett ország törvényeit és rendeleteit, valamint azok alkalmazásának módját – figyelembevételével meg kell állapítania, hogy van-e ok-okozati összefüggés egyrészt az erőszakos cselekmények alapjául szolgáló okok – nevezetesen egy meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás –, másrészt a származási ország hatóságai által az említett irányelv 7. cikke értelmében nyújtott védelem hiánya között.

4) A 2011/95 irányelv 2. cikkének f) pontját és 15. cikkét a kiegészítő védelmi jogállás megadásának feltételei értékelésének keretében

a következőképpen kell értelmezni:

abban a helyzetben, amikor az illetékes nemzeti hatóság az eset konkrét körülményeinek átfogó értékelését követően megállapítja, hogy egy harmadik országbeli állampolgárt nem csupán a családja vagy a közössége becsületének védelme címén történő kivégzés veszélye fenyegeti, hanem családon belüli erőszak vagy a nemi alapú erőszak bármely más cselekménye következtében kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés áldozatává is válhat, e hatóság köteles e cselekményeket „súlyos sérelmet” képezőknek minősíteni.

Az illetékes nemzeti hatóság a veszély megalapozottságának megállapítása érdekében köteles megvizsgálni, hogy az állami hatóságok, illetve az államot ellenőrzésük alatt tartó felek vagy szervezetek az ezen irányelv 7. cikkének megfelelő védelmet nyújtanak-e ezen súlyos sérelemmel szemben.